

ÕPI MINEVIKUST, LOO TULEVIKKU
**KUNST JA
AUTORIÕIGUS**

**WORLD
INTELLECTUAL
PROPERTY
ORGANIZATION**

Käesolev väljaanne on tõlgitud ja kirjastatud Maailma Intellektuaalomandi Organisatsiooni (WIPO) loal, millele kuulub inglisekeelse originaali alusel autoriõigus. WIPO Sekretariaat ei vastuta tõlke õigsuse ja andmete muutmise eest.

Väljandja Eesti Vabriigi Kultuuriministeerium

Väljaandmist toetab: Ameerika Ühendriikide Saatkond Eestis, USA Patendi ja Kaubamärgiamet, Ameerika Kaubanduskoja Intellektuaalomandi Komitee

Teadaanne: Käesoleva väljaande põhieesmärgiks on anda üldist teavet ning see ei asenda erialast õigusabi. Ettevõtete ja organisatsioonide nimetuste ning nende veebilehekülgede nimetamine ei tähenda nende WIPO poolset tunnustamist.

Autoriõigus: World Intellectual Property Organization, 2007
Tõlke autoriõigus: Eesti Vabariigi Kultuuriministeerium, 2009
Tekst: Maria de Icaza
Kujundus: Sheyda Navab

ÕPI MINEVIKUST, LOO TULEVIKKU
**KUNST JA
AUTORIÕIGUS**

**WORLD
INTELLECTUAL
PROPERTY
ORGANIZATION**

SISUKORD

EESSÕNA

KUNSTID

- ◆ Mis on kunst ning miks see on oluline?
- ◆ Kes loovad kunsti?
- ◆ Mäng: Tuvasta noorte autorite teosed.
- ◆ Kuidas autorid loovad?
- ◆ Kuidas kasutavad autorid oma teoseid sissetuleku saamiseks?

AUTORIÕIGUS

- ◆ Mis on autoriõigus?
- ◆ Mida kaitseb autoriõigus?
- ◆ Mis on autoriõiguse eelduseks?
- ◆ Kuidas omandatakse autoriõigused?
- ◆ Kellele kuuluvad autoriõigused?
- ◆ Kas autoriõigus on ühesugune kogu maailmas?
- ◆ Millised on autoriõigusega kaitstavad õigused?
- ◆ Kui kaua kestab autoriõigus?
- ◆ Kas autoriõigus on üleantav?
- ◆ Mäng: Autoriõiguse detektiiv
- ◆ Mis on autoriõigusega kaasnevad õigused?
- ◆ Loominguline tegevus
- ◆ Kuidas teostatakse autoriõigusi ja autoriõigusega kaasnevaid õigusi?
- ◆ Mäng: Õiguste hankimine

AVALIKUD TEOSSED JA AUTORIÕIGUSE PIIRANGUD

- ◆ Millised on avalikud teosed?
- ◆ Kuidas kasutada avalikke teoseid?
- ◆ Mäng: Avalike teoste aaretejaht
- ◆ Kust leida avalikke teoseid?
- ◆ Millised on autoriõiguse piirangud?

AUTORIÕIGUSTE RIKKUMINE

- ◆ **Mis on autoriõiguste rikkumine?**
- ◆ **Mis on plagiaat?**
- ◆ **Mis on piraatlus?**
- ◆ **Mis on P2P failivahetus?**
- ◆ **Mäng: Autorite ja esitajate õiguste kaitsmine**
- ◆ **Mis on õiguste teostamist käsitlev teave?**
- ◆ **Kuidas kaitsta Internetis olevaid teoseid?**
- ◆ **Mäng: Tuvasta rikkumine**

LÕPETUSEKS

MÄNGUDE VASTUSED

KASUTUSLOA TAOTLUSKIRJAD

- ◆ **Kasutusloa taotluskirja näidis**

SÕNASTIK

TÄIENDAVAT LUGEMIST

VALITUD BIBLIOGRAAFIA

ONLINE ALLIKAD

MÄRGE ÕPETAJATELE

EESSÕNA

„Kunst ja autoriõigus“ on noortele mõeldud WIPO „Õpi minevikust, loo tulevikku“ sarja teine väljaanne. Nimetatud sari anti välja laste ja noorte kui tulevaste autorite tähtsuse tunnustamiseks.

Väljaanne algab kunsti tähtsuse lühikirjeldusega. Samuti kirjeldatakse noorte potentsiaali saada väljapaistvateks autoriteks. Antud osa peaks julgustama noori kasutama originaalsete kunstiteoste loomisel oma kujutlusvõimet, paindlikkust ja eneseväljendusoskust. Kogu väljaande ulatuses esitatud Noore autori peatükid julgustavad lugejat ning näitavad, kuidas teised noored inimesed loovad teoseid ning kasutavad nende kaitsmiseks autoriõigusi.

Väljaande põhiosas esitatakse autoriõigustega ja autoriõigusega kaasnevate õigustega seotud põhiteavet. Sellele järgneb peatükk, milles näidatakse õpilastele, kuidas leida ja kasutada avalikke teoseid.

Väljaande viimases osas selgitatakse autoriõiguste rikkumise kolme põhilist väljendusvormi ning seda, kuidas neid vältida. Nimetatud peatükis käsitletakse üksikasjalikult ka digitaalse tehnoloogia poolt esitatavaid väljakutseid autoriõigusega kaitstud teoste kaitsmisel.

Väljaande lõpus olevas lisas on toodud autoriõigustega seotud sõnastik ja näidiskiri, mida saab kasutada autoriõigusega kaitstud teoste kasutamiseks loa taotlemisel.

KUNST

Mis on kunst ning miks see on oluline?

Kõik kunstiliigid on loovuse väljendused. Inimesed saavad oma loovust väljendada:

visuaalselt

liikumise abil

heli abil

kolmemõõtmelisena

kirjutamise abil

multimeedia abil

Kunstides peituva loovuse väljendiks on **teosed**. Teosteks on näiteks: maalid, fotod, laulud, romaanid, luuletused, näidendid, koreograafia, skulptuurid, ehitised, filmid ja arvutimängud.

Noor autor: Alexandra Nechita

Rumeenias sündinud Alexandra alustas joonistamist ja maalimist kaheaastaselt. Sellest ajast alates on ta kulutanud loendamatu tunde kogu maailmas hinnatud rabavate erksavärviliste abstraktsete kujutiste maalimisele. Tema teosed maksavad tuhandeid dollareid ning neid võib leida isegi muuseumidest. Alexandra ei eelda, et inimesed saaksid tema maalide tähendusest aru. Selle asemel on Alexandra jaoks tähtis, et tema teoseid vaatav inimene tunnetaks maalides väljendatud emotsioone. Maalimine teeb Alexandra õnnelikuks ning see tunne kandub edasi tema teostesse. Ta on väljendanud oma positiivseid tundeid maalidel, skulptuuridel ning isegi rahu propageerivatel mälestusmüntidel.

„See on emotsioon, see on meeleolu, mille mingi ese või sündmus toob sinuni ja mida sa hakkad maalima. See ei ole vastav ese ise. Kui ma maalin lampi, siis ma kujutan seda, mida ta mulle tähendab.“
(Alexandra intervjuu Orange maakonna ajalehele juunis 2003).

Tänuvaldus: Alexandra Nechita

Kunst aitab meil mõista erinevaid kultuure ning üksteisega suhelda. Jagades ideid ja emotsioone, avab kunst meie meeli ning sunnib meid mõtlema. Kunst võimaldab näha maailma erinevalt, läbi kunsti loonud inimese mõtete. Kuigi me ei pruugi aru saada kunstniku väljenduskeelest, saame tema muusikat kuulates või tema joonistusi vaadates aru tema tunnetest ja ideedest. Kunst läheb sõnadest kaugemale ning vaatamata keelelistele ja muudele barjääridele aitab ühendada erinevatest kultuuridest pärinevaid inimesi.

Noor autor: Kishan Shrikanth

Kui Kishan oli kuueaastane, hakkas ta muretsema puudust kannatavate laste pärast, keda ta nägi oma kodumaa India linnade tänavatel ajalehti müümas. Ta soovis neid lapsi aidata ning otsustas kirjutada loo, mis annaks inimestele teada neist orbudest, kellel ei olnud võimalust koolis käia. Perekonna ja sõprade toel ning õhutusel hakkas ta vaid kümneaastasena looma selle loo alusel filmi (teenides sellega koha Guinnessi rekordite raamatus). Ta kasutas oma loovust ja filmi tegemise kogemusi (ta alustas näitlemist juba nelja-aastaselt), et teavitada maailma tänavalaste raskest olukorrast. Tema film *c/o Footpath* räägib loo tänavapoisist, kes võitleb võimaluse eest käia koolis. Ta loodab, et tema film tähtsustab hariduse olulisust ning annab agulites elavatele lastele suuremaid võimalusi ja inspiratsiooni koolis käimiseks.

Kishan püüdis selle filmi abil teadvustada, et kõik lapsed vajavad haridust.

Kunst pakub meelelahutust.

Kujutage ette maailma ilma muusika, raamatute, filmide või videomängudeta. Pole kahtlust, et ilma kunstiteosteta oleks elu oluliselt igavam.

Kunst ravib.

Laulude, maalide või lugude abil aitab kunst inimestel väljendada nende emotsioone ja rasketest aegadest üle saada.

Noor autor: Corneille

16-aastase Corneille laulu- ja muusikaannet tunnustati esmakordselt tema kodumaa Ruanda telesaates *Discovery Awards*. Järgneval aastal leidis kahjuks aset tragöödia. Corneille oli tunnistajaks oma perekonna mõrvamisele ning pääses ise napilt eluga. Järgnesid rasked ajad põgenikuna ning elamine Saksamaal ja Kanadas. Peaaegu kümme aastat peale esimest esinemist Ruanda televisioonis, üllitas Corneille oma esimese plaadi *Parce qu'on vient de loin* (Kuna me tuleme kaugelt). Corneille kirjutas, komponeeris ja esitas kõik plaadil olevad laulud vabanemaks õudusunenägudest, mis jälitasid teda pärast perekonna kaotust. Tema souli ja R&B rütmid koos prantsuskeelsete sõnadega räägivad tema minevikukogemustest, kuid samal ajal tähistavad ka tema uue elu algust. Corneille muusika mitte ainult ei aidanud parandada tema enda haavu, vaid see puudutas ka sadade tuhandete tema loomingu austajate südameid, mis on teinud temast ühe viimase aja kuulsaima prantsuskeelse laulja ja laulude looja. Käesoleval ajal aitab Corneille Kanada Punast risti ja UNICEF'i, osaledes kontsertidel ning kirjutades laule, mis aitavad ravida kannatavate laste haavu maailma erinevates paikades.

D'ailleurs je chante souvent pour ne pas crier (Sageli laulan selleks, et mitte karjuda) - Corneille laulu Seul au monde (Üksinda maailmas) sõnad.

Tänuavaldus: corneille.ca

Kunst aitab meil mõista ajalugu.

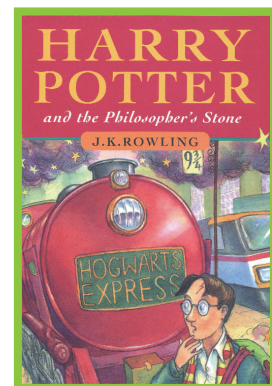
Kunsti abil tunnetame paremini meid ümbritsevat maailma ning õpime tundma ajalugu ja kultuuri. Möödunud aegade tsivilisatsioone mäletatakse sageli ning saadakse neist aru tänu nende kunstile - arhitektuurile, kirjandusele, maalidele, skulptuuridele, muusikale ja tantsule. Kunst, mis on nii vana nagu koopajoonised, antiikmüüdid ja rahvalaulud, aitab meil aru saada, kuidas elasid inimesed varem.

Kunst on oluline majandusharu.

Kunst on osaks kultuuritööstusest, mis loob töökohti ning annab oma panuse originaalteoste päritoluriikide heaolu tõstmisesse. Harry Potteri sari, mis on lõbustanud miljoneid fänne kogu maailmas, on suurepärane näide sellest, kuidas kunst mõjutab riigi tööhõivet ja heaolu. Mõtle hetkeks kõigile töökohtadele, mis on loodud selleks, et selle noore võluri lugu tuua miljonite austajateni kogu maailmas. Antud sarja edu on võimaldanud teenida sissetulekut paljudel inimestel, kaasa arvatud:

- ◆ Autor J.K Rowling.
- ◆ Raamatu erinevate keeleversioonide väljaandmisega seotud kirjastajad, toimetajad, tõlkijad, trükkijad ja turustajad.
- ◆ Raamatu põhjal loodud filmide valmimise eest vastutavad produtsendid, näitlejad, režissöörid, heliloojad, tehnikud ning kogu teenindav personal.
- ◆ Sarjal põhinevate erinevate mänguasjade ja muude kaupade tootmise ja levitamise seotud disainerid, tarkvaraarendajad, tootjad, jaemüüjad, edasimüüjad ning tehaste ja ladude töötajad.
- ◆ Reisijuhid ning hotellide ja restoranide töötajad, kes töötavad piirkonnas, mida külastavad turistid selleks, et näha filmimisega seotud kohtasid.

Harry Potteri sari on kogu maailmas loonud tuhandeid töökohti ja võimaldanud inimestel saada selle eest sissetulekut.

Mõtle selle peale:

- Vaata enda ümber ja otsi üles kõik sind ümbritsevad kunstiteosed.
- Mida need kunstiteosed räägivad sulle neid loonud autorite kultuurist?
- Millist kunsti naudid kõige rohkem? Miks?
- Mida on kunst sulle õpetanud?
- Kas sa tunnend inimesi, kes saavad sissetuleku kunsti loomisest?

Kes loovad kunsti?

"Iga laps on kunstnik. Probleem on selles, kuidas jääda kunstnikuks täiskasvanuna." - Pablo Picasso

Autorid on inimesed, kes loovad teoseid. Arhitektid, maalikunstnikud, heliloojad, fotograafid ja muud kunstnikud on kõik oma teoste autorid. Iga kord, kui me kirjutame, joonistame või pildistame, loome ka oma isiklikke unikaalseid kunstiteoseid. Selles mõttes oleme kõik autorid.

Igas inimeses on loomingulist annet, mida saab väljendada kunsti abil. Noortel inimestel eelkõige on omadusi, mis teevad nad paljudest täiskasvanutest oluliselt loovamateks. Näiteks:

Kujutlusvõime: Noortel on elav kujutlusvõime. Kuna neil on vähem ootusi selle suhtes, kuidas asjad peaksid olema, võivad nende mõtted rännata ootamatutesse suundadesse ning viia uute ja originaalsete lahendusteni.

Paindlikkus: Üldiselt on noored võrreldes täiskasvanutega spontaansemad ning vähem kriitilised. Seetõttu on nad uute ideede suhtes avatumad ning valmis katsetama erinevate meetoditega.

Eneseväljendus: Võrreldes täiskasvanutega oskavad noored oluliselt paremini väljendada ja jagada oma mõtteid ja emotsioone. Selline eneseväljenduse sundimatus vabastab kunstis nende loovuse.

Noor autor: George Pocheptsov

George on väljendanud oma loovust paberil alates sellest, kui ta tegi 17 kuu vanusena oma esimesed joonistused. Tema vaba loovuse tulemuseks on värviküllased maalid, millel on kujutatud George maailmavaadet väljendavaid välja-mõeldud loomi, ingleid ja muid tegelaskujusid. George õppis maalimise ise selgeks ning naudib eksperimenteerimist tema poolt joonistatud kujuteldavate loomade kujudega ning erinevate joonistamismeetoditega. Tema kujuteldav "pabermaailm" on inspireeritud loodusest, muusikast ja jutustustest. Tema töid, mida sageli on võrreldud Picasso töödega, on müüdnud tuhandete dollarite eest.

George Pocheptsovi maalid on tema kujutlusvõime värvilisteks väljendusteks.

© George Pocheptsov

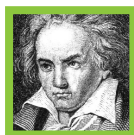
Mõtle selle peale:

- Millise kunsti loomine on sinu jaoks kõige nauditavam?
- Mis on sinu inspiratsiooniallikaks?
- Mida sa soovid väljendada oma kunstiloomingus?
- Kas sinu kunstilooming on sinu hobi või sooviksid sa elatuda kunstist?

Mäng: Tuvasta noorte autorite teosed*

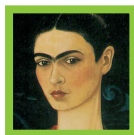
Paljud kuulsad autorid alustasid oma teoste loomist väga noorelt. Kas oskad viia kokku kuulsad autorid ja nende esimesed teosed?

Beethoven

- maalis esimese autoportree 19-aastaselt

Frida Kahlo

- müüs oma esimesed joonistused 7-aastaselt

Mary Shelley

- avaldas oma esimesed muusikateosed 12-aastaselt

Mozart

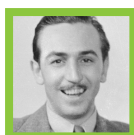
- alustas esimese romaani kirjutamist 18-aastaselt

Picasso

- kirjutas oma esimese muusikateose 5-aastaselt

Walt Disney

© Disney Enterprises, Inc.

- lõpetas esimese tähelepanuväärse maali 8-aastaselt

* Vastused leiad lk. 58

Kuidas autorid loovad?

Kunstiteoste loomine nõuab oluliselt rohkem kui lihtsalt inspiratsiooni ja loovust. Enne teose lõplikku loomist veedavad enamik autoreid pikki tunde õppides ja katsetades. Kuigi erinevad autorid kasutavad loomisel erinevaid meetodeid, on siiski vähemalt neli sammu, mida enamus neist läbivad:

1. Töö esialgse **kavandi** tegemine. Selleks võib olla maali esialgne visand, jutustuse kava või valik luuletuse või laulu põhilistest sõnadest.
2. Esialgse kavandi **arendamine**, andes sellele rohkem sisu ja kuju.
3. Esialgse kavandi **edasiarendamine**, lisades sellele üksikasju ning eemaldades mittevajalikke elemente.
4. Teose **lõppversiooni** loomine.

Sellise tegevuse käigus leiavad autorid inspiratsiooni sageli muudest kunstiteostest. Maalid, näiteks, võivad anda mõtteid lugude kirjutamiseks ning muusika kuulamine võib inspireerida kunstniku pintslitõmbeid. Teiste loojate töödega tutvumine parandab samuti autori enda oskusi. See on ka üks põhjus, miks enamik autoreid naudib teiste autorite loomingu kuulamist, lugemist ja vaatamist.

Mõttele selle peale:

Kasuta allpoololevat ruumi mõnda eilset kogemust väljendava originaalse teose loomiseks. See võib olla seotud millegi sinu poolt tehtu, öeldu, kuuldu, nähtu või isegi sööduga. Väljenda seda tunnet omal valikul kas joonistamisega, jutustuse kirjutamisega, laulu või mingi muu teose loomisega. Kasuta loomisprotsessis leheküljel 12 kirjeldatud samme.

Kuidas kasutavad autorid oma teoseid sissetuleku saamiseks?

Mitte kõik autorid ei suuda saada sissetulekut oma loomingust. Sellise kunsti loomiseks, mida teised inimesed sooviksid osta, peab olema loovust, annet, raha ja aega. Loominguga tegelemiseks vajavad autorid raha, et osta töövahendeid ning tasuda õpingute eest, millega parandada oma oskusi. Kui nad pühendavad enamiku oma ajast teoste loomisele, siis ei jää neil ka aega muu töö tegemiseks. Seetõttu peavad autorid oma kulude katmiseks saama tasu oma teoste eest.

Minevikus leidsid andekad autorid aega ja raha kunstile pühendumiseks patroonide abil. Need sponsorid olid rikkad ja mõjukad inimesed, näiteks kuningad ja usujuhid, kes tellisid autoritelt erinevaid töid. Kuigi selliste

rikaste inimeste toetus võimaldas andekatel autoritel pidevalt luua, puudus enamikel inimestel ligipääs nende loomingule. Tollal said unikaalseid ning üksikute eksemplaridena loodud teoseid nautida ainult nende eest tasunud patroonid.

Nii vaaraode hauakambrite kaunistuste loomiseks kui ka keisritele sümfooniade kirjutamiseks pidid autorid leidma patroonid, kes toetasid neid teoste loomisel.

Aja jooksul on tehnoloogia kiire areng olukorda muutnud ning loonud võimaluse autorite loomingu paljundamiseks teiste poolt. 1454. aastal leiutatud Gutenbergi trükipress võimaldas suurtes kogustes ja odavalt trükkida erinevaid kirjalikke teoseid. See võimaldas ligipääsu kirjalikele teostele mitte ainult rikastele ja mõjuvõimsatele inimestele, vaid kõigile lugemisoskusega inimestele. Sellest alates on uued tehnoloogiad oluliselt parandanud inimeste ligipääsu teostele.

Tänapäeva meedia, nagu näiteks fotograafia, raadio, televisioon, CD- ja DVD-plaadid, arvutid ja Internet, võimaldab nüüdisajal võrreldes varasemaga lihtsamalt ja odavamalt paljundada ja levitada erinevaid teoseid.

Moodne trükipress oli esimeseks tehnoloogiaks, mis andis autoritele võimaluse kontrollida oma teoste reprodutseerimist ja levitamist.

Nüüd, kui erinevad teosed on kogu maailmas kõigile kergemalt kättesaadavad, ei sõltu autorid enam varakatest sponsoritest, kellele luua unikaalseid teoseid. Tänapäeval peavad autorid oma teoste eest sissetuleku saamiseks omama teatud kontrolli selle üle, kuidas kasutatakse nende teoste erinevaid koopiaid. Ilma sellise kontrollita ei ole nad võimelised saama piisavat sissetulekut oma teoste eest ning peavad oma igapäevaste kulutuste katmiseks tegelema muu tööga. See jätab neile vähem aega uute teoste loomiseks ning me kõik saame nautimiseks vähem teoseid.

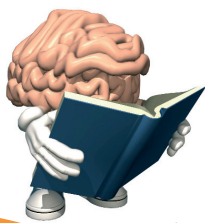
Selleks, et julgustada ja võimaldada andekatel autoritel jätkata loome-tegevust, on tänapäeval enamus riike andnud autoritele spetsiaalseid õigusi, mis kaitsevad nende loomingut. Neid õigusi tuntakse autoriõigustena.

AUTORIÕIGUS

Mis on autoriõigus?

Inimene maalib oma ajuga, mitte kätega. - Michelangelo

Intellektuaalomand on seotud kogu inimõistuse poolt looduga. Intellektuaalomand on jaotatud ühelt poolt **autoriõigusteks** ja **autoriõigusega kaasnevateks õigusteks** ning teiselt poolt **tööstusomandiks**.

Inimõistuse poolt loodut kaitsevad intellektuaalomandiseadused.

Intellektuaalomand

Autoriõigus:

- kaitseb originaalseid **teoseid**.

Autoriõigusega kaasnevad õigused:

- kaitsevad **esitusi**, **esmasalvestusi** ja teoste raadio- ja televisiooniedastusi

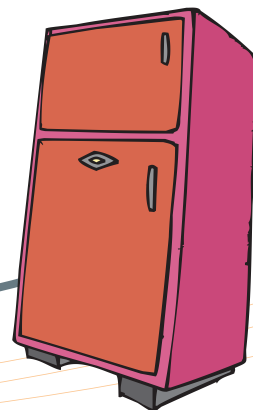
Tööstusomand:

- Patendid kaitsevad **leiutisi**.
- Tööstusdisain kaitseb toodete **disaini**.
- Kaubamärgid kaitsevad **eristavaid tähiseid**.

Mõttele selle peale:

Mõnikord võib ühe tootega olla seotud rohkem kui üks intellektuaalomandi liik. Mõttele näiteks külmutuskapile. Kaubamärk kaitseb külmutuskapi valmistaja nime ja logo. Toiduaineid külmas hoidvad külmutuskapi osad ja külmutusprotsess võivad olla kaitstud patentidega. Külmutuskapi disain (sahtlite, riiulite, käepidemete jne stiil ja väljanägemine) võib olla kaitstud tööstusdisainilahenduse õigustega. Isegi külmutuskapi kasutusjuhend kui originaalne kirjalik tekst on kaitstud autoriõigustega.

Kas sa oskad tuua veel näiteid toodetest, mis on kaitstud rohkem kui ühe intellektuaalomandi õigusega?

Mida kaitseb autoriõigus?

Autoriõigus kaitseb erinevaid teoseid, sealhulgas:

Kirjalikud teosed - raamatud, kõned, ajakirjade ja ajalehtede artiklid, romaanid, jutustused, luuletused, esseed, näidendid, õpikud, veebileheküljed, reklaamid ja tantsuskeemid.

Muusikateosed - ükskõik millises vormis (noodilehtedel, CD-l, MP3 failidel jne) olevad heliteosed, laulusõnad, laulud ja helinad.

Kunstiteosed - joonistused, maalid, fotod, koomiksid, skulptuurid, arhitektuuriteosed ja kaardid.

Draama- ja koreograafiateosed - näidendid, ooperid ja tantsud.

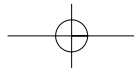
Filmid ja multimeediatooted - filmid, videomängud, TV saated ja joonisfilmid.

Arvutiprogrammid - inimese (lähtekood) ja seadme (objektkood) poolt loodud arvutiprogrammeerimise keeled.

Autoriõigus **EI** kaitse ideid või fakte.

Autoriõigus kaitseb ideede väljendusviisi. Vastav väljendusviis on unikaalne viis, millega väljendatakse ja järjestatakse sõnu, muusikanoote, värve, kujusid jne. Väljendusviis muudab teose originaalseks. See tähendab, et sama idee väljendamiseks võib eksisteerida mitmeid erinevaid teoseid ning nad kõik on autoriõigusega kaitstud juhul, kui nad väljendavad antud ideed originaalsel viisil.

Näiteks võib su õpetaja paluda sul ja sinu klassikaaslastel joonistada pilt palliga mängivast koerast. Isegi kui idee (palliga mängiv koer) on sama, valivad kõik õpilased koera ja palli kujutamiseks (joonistamiseks) erinevad värvid ja kujud. Kuigi joonistused väljendavad sama ideed, on nad kõik originaalsed ning sellest tulenevalt autoriõigusega kaitstud.

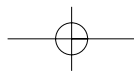
Ideed (näiteks palliga mängiv koer) on võimalik väljendada erineval viisil. Autoriõigus kaitseb ainult idee väljendust, mitte ideed ennast.

Mõtle selle peale:

Kas sul tuleb pähe mõni idee, mida on väljendatud erinevalt kolme originaalse teose abil. Siin on üks idee, mis aitab sul alustada.

Idee:
Koera seiklused.

Antud ideed väljendavad originaalsed teosed:
Jack Londoni romaan *Ürgne kutse (The Call of the Wild)*
Universal Studios film *Beethoven*.
Frontier Development PlayStation2 mäng *Koera elu (Dog's Life)*.

Noor autor: Christopher Paolini

Christopherile meeldib fantaasiaseikluste lugemine niivõrd, et 15-aastaselt otsustas ta kirjutada oma loo. Inspireerituna poisist, kes näeb munast kooruvat draakonit (Bruce Coville raamat *Jeremy Thatcher, Dragon Hatcher*), kirjutas noor autor fantastilise triloogia poisist, tema draakonist sõbrast ning nende ohtlikust teekonnast maailma päästmiseks kurjuse käest. Christopher sai oma loo kirjutamiseks inspiratsiooni ka muudest fantaasia- ja ulmeteostest, muuhulgas J.R.R. Tolkieni *Sõrmuste isanda* sarjast, Anne McCaffrey *Perni draakoniratsutajatest* (*Dragonriders of Pern*) ja Georg Lucase *Tähesõdade* filmidest. Kuigi selgelt inspireeritud teistes teostes kasutatud ideedest, on Christopheri ideede väljendused (süžee, kirjeldused, tegelaskujud ja dialoogid) originaalsed ning seetõttu autoriõigusega kaitstud. Kui Christopher sai 19-aastaseks, oli tema esimene raamat *Eragon* saanud väga menukaks. Seda müüdi miljonites koopiates üle kogu maailma ning see jõudis New York Times'i bestsellerite nimekirja.

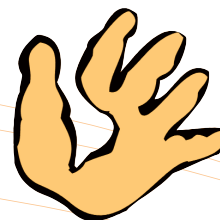
Christopheri lugu, mis sai ideesid muudest lugudest, on nüüd andnud inspiratsiooni teiste originaalsete teoste loomiseks: raamatut on tõlgitud rohkem kui 30 keelde, selle põhjal on tehtud film ja videomäng.

Mis on autoriõiguse eelduseks?

Teose kaitsmiseks autoriõigusega on enamikel juhtudel ainsaks eelduseks teose **originaalsus**. See tähendab, et teos ei saa olla lihtsalt mõne teise teose koopia.

Autoriõigus kaitseb originaalseid teoseid sõltumata nende kvaliteedist.

Selleks, et teost kaitsta autoriõigusega, ei pea see olema kasutatav, kaunis või isegi väärtuslik. Tegelikult kaitstakse teoseid autoriõigusega sõltumata nende kvaliteedist. Lapse näpujoonistused omavad samasugust autoriõigusest tulenevat kaitset kui kuulsa maalikunstniku meistritööd. Reklaami tunnusmeloodia on autoriõigusega kaitstud samamoodi nagu su lemmikansambli viimane lugu. Ka sinu päeviku originaalsetel sissekannetel on samasugune autoriõigusest tulenev kaitse kui Nobeli kirjanduspreemia võitnud kirjaniku romaanidel.

© Hong Kongi, Hiina valitsus. Kõik õigused kaitstud. Eriksid tänud Hong Kongi Intellektuaalomandi osakonnale, hr Min-chi LEE'le ja Jade Dynasty Group'ile

Mõnedes riikides on nõue, et teosed oleksid õiguskaitsmise saamiseks kõigepealt **vormistatud** mingis käegakatsutavas vormis. Teoseid on võimalik vormistada väga erineval viisil. See võib olla kirjutatud paberile, maalitud lõuendile, salvestatud (heli- ja/või videosalvestus) jne. Näiteks riikides, kus kehtib teoste vormistamise nõue, saab tantsu koreograafia autoriõigusest tuleneva kaitse alles pärast tantsusammude kirjalikku ülesmärkimist, salvestamist videole või muul viisil fikseerimist.

Kuidas omandatakse autoriõigused?

Autoriõigusest tulenev kaitse on automaatne. Kohe pärast pildi joonistamist või luuletuse kirjutamist on sinu teosed kaitstud autoriõigusega.

© sümbolit kasutatakse sageli tuletamaks meelde, et teos on autoriõigusega kaitstud. Antud sümbolit kasutatakse sageli koos autoriõiguse omaja nimega ning teose loomise aastaga. Näiteks kasutatakse „© WIPO, 2007“ tähistust WIPO poolt 2007. aastal toodetud väljaannetel.

Veebilehekülgedel võib järgneda © sümbolile mitu aastaarvu, näiteks „© WIPO 1999-2007“. Sellist tähistust kasutatakse pidevalt uuendatavate teoste puhul. Esimene aastaarv tähistab teose esmase avaldamise aastat (WIPO veebilehekülje käivitamise aasta), samas kui teine aastaarv on kas jooksev aasta või viimase uuendamise aasta.

Kuna © sümbol on ainult meeldetuletuseks, siis ei ole vaja seda teosele lisada selleks, et see oleks kaitstud. Isegi kui teos ei sisalda © sümbolit, võib see ikkagi olla kaitstud autoriõigusega.

Mõttele selle peale:

Mine tagasi oma 13. leheküljel loodud teose juurde. Lisa sellele autoriõiguse tähistus © sümboli abil koos oma nime ning teose valmimise aastaga.

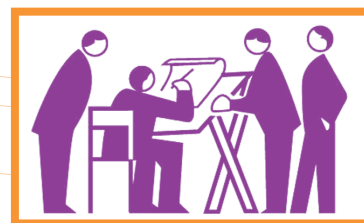
Kellele kuuluvad autoriõigused?

autoriõigusi.

Konkreetses teose autoriõiguste omajaks on selle teose loonud isik. Nagu eespool märgitud, nimetatakse teose loojat sageli teose autoriks. Näiteks, sa oled loonud oma ajakirja, oma kunstiprojekti ja teinud oma viimasest reisist fotosid. Sina oled autor, kes omab kõigile nendele teostele

Mõnikord on teoste loomisega seotud rohkem kui üks inimene. Sellisel juhul loetakse kõiki inimesi, kes osalesid teose loomisel, selle teose kaasautoriteks ning nad omavad autoriõigust ühiselt loodud **kollektiivsele teosele**.

Mõnikord soovivad autorid oma tegeliku identiteedi varjamiseks avalikkuse eest jääda anonüümseks või nad kasutavad pseudonüümi. Sellistel juhtudel omab autor ikkagi autoriõigusi, kuid tema õigusi teostab tavaliselt teose levitamise seotud ettevõtte (näiteks tema kirjastaja), hoides autori tegelikku isikut saladuses.

Mõttele selle peale:

1967. aastal kirjutas 16-aastane Susan Eloise Hinton romaani kahest mässulisest rivaalitsevast teismeliste rühmast - The Outsiders. Lugu kirjutati poisi vaatenurgast ning Susani kirjastaja oli mures, et lugejad ei võta lugu tõsiselt, kui nad saavad teada, et selle autoriks on tüdruk. Raamatu autori isiku osaliseks varjamiseks kasutati tüdruku eesnimede asemel initsiaale S.E.

- ◆ Kas oskad nimetada muid põhjuseid, miks autorid mõnikord soovivad täielikult või osaliselt varjata oma isikut ning jäävad anonüümseks või kasutavad pseudonüümi?
- ◆ Kas oskad nimetada teisi anonüümseks jäänud või pseudonüümi kasutavaid autoreid?

Mõnedes riikides kehtib nõue, et kui isik loob uue teose oma töölepingu raames, siis kuuluvad selle teosega seotud autoriõigused tema tööandjaks olevate ettevõttele või institutsioonile.

Tähelepanu!!

Teose füüsilise või elektroonilise koopia omamine ei muuda sind selle teose autoriõigusega kaitstud sisu omanikuks. Näiteks võid omada raamatut, kuid see ei muuda sind raamatus oleva teksti ja kujutiste autoriõiguste omajaks. Samuti ei tähenda ka CD-plaadi ostmine seda, et oled ostnud ka autoriõigused CD-plaadil olevale muusikale, tekstile ja kujutistele.

Kuna sul puudub autoriõigus sinu käsutuses oleva raamatu või CD-plaadi sisu suhtes, siis on sul nende toodete kasutamise osas kindlad piirid, mida sa võid ja mida ei tohi teha. Loe edasi ja saad teada, millised õigused kuuluvad ainult autoriõiguse omajatele.

Kas autoriõigus on ühesugune kogu maailmas?

Autoriõigusega autoritele kuuluvad konkreetsed õigused sõltuvad riikide seadusandlusest. Seetõttu ei pruugi ühe riigi autorite õigused olla täpselt samad kui teise riigi autoritel. See võib tekitada teoste kasutamisel segadust, eriti maailmas, kus teostele on võimalik kergesti ligi pääseda erinevatest riikidest (näiteks Interneti abil). Sellise segaduse vältimiseks on paljud riigid sõlminud rahvusvahelisi kokkuleppeid, millega püütakse vähendada erinevusi riikide autoriõiguseseadustes ning muuta teoste kasutamine ülemaailmselt lihtsamaks.

Esimene rahvusvaheline kokkulepe, mis püüdis vähendada erinevusi erinevate riikide poolt autoritele antud õigustes, oli **Berni konvent-**

sioon. Kuulus prantsuse kirjanik, raamatu *Hüljatud* autor Victor Hugo oli samuti seotud antud konventsiooni loomisega. Tema ja teised autorid soovisid olla kindlad, et nende õigused oleksid teistes riikides kaitstud samamoodi nagu nende kodumaal.

Kirjanik Victor Hugo oli seotud Berni konventsiooni loomisega.

Alates Berni konventsiooni vastuvõtmisest 1886. aastal, kasutavad autorid samasuguseid õigusi enam kui 160-s konventsiooni allkirjastanud riigis (liikmesriigis).

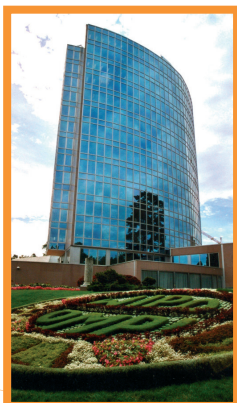
Iga Berni konventsiooni liikmesriik peab tagama teiste liikmesriikide autoritele samasugused õigused teoste kaitsmisel nagu ta tagab oma riigi autoritele. Erandiks on siin autoriõiguste kehtivuse tähtaeg. Selle erandi kohaselt ei ole liikmesriik kohustatud tagama välismaiste autorite õiguste kaitset kauemaks kui autori enda kodumaal kohaldatava autoriõiguste kehtivuse tähtajaks.

Lisaks ei pea vastavalt Berni konventsioonile teoseid autoriõigusest tuleneva õiguskaitse saamiseks registreerima. Autoriõiguste kaitse tekib automaatselt alates teose loomise hetkest.

Mõtle selle peale:

Kas sinu kodumaa on
Berni konventsiooni liikmesriik (lepingu osapool)?
Vaata www.wipo.int/treaties/en/ip/berne

Kui on, siis on sinu teosed vähemalt teatud õiguste ulatuses automaatselt kaitstud nii sinu kodumaal kui ka kõikides teistes Berni konventsiooni liikmesriikides.

Ülemaailmse intellektuaalse omandi kaitse organisatsioon (WIPO) teeb koostööd erinevate riikide valitsustega rahvusvaheliste autoriõiguse kokkulepete uuendamiseks ja arendamiseks.

WIPO aitab kaitsta autorite õigusi oma Genfi peakorterist Šveitsis.

Millised on autoriõigusega kaitstavad õigused?

Autoriõigus tagab autoritele oma teoste suhtes teatud ainuõigused. Ainuõigus tähendab seda, et on teatud tegevused, mida ainult autor tohib oma teosega teha. Mõnedel juhtudel kuulub autorile ainuõiguse asemel õigus saada hüvitist. Nendel juhtudel saab autor tema teose kasutamise eest tasu, kuid ta ei saa takistada teose kasutamist. Nii ainuõiguste kui ka teose kasutamise eest tasu saamise õiguse eesmärgiks on tasuda autorile tema loomingulisuse, investeeringute ja töö eest ning julgustada teda uute teoste loomisele.

Vastavalt Berni konventsioonile kaitstakse kahte liiki autoriõigusi:

(1) Varalised õigused - Autoril on ainuõigus:

- a) **teose reprodutseerimiseks.** See hõlmab kõiki reprodutseerimise viise, nagu näiteks kopeerimine, allalaadimine, üleslaadimine, printimine, salvestamine, pildistamine, skaneerimine jne.
- b) **teose tõlkimiseks** muudesse keeltesse.
- c) **teose töötlemiseks.** Sellised kohandused ja töötlused muudavad tavaliselt teose liiki. Näiteks romaanist filmi tegemine või joonistusest joonisfilmi tegemine. Tegelaskujude kasutamine müügi edendamisel (väljamõeldud tegelaskujude nimede või kujutiste kasutamine mänguasjadel, T-särkidel jne.) võib samuti olla seotud teose töötlemisega.
- d) **teose avalikuks esitamiseks/eksponeerimiseks.** Näiteks kunstigaleriis fotode eksponeerimine, näidendi esitamine publikule või CD mängimine kaupluses või restoranis.

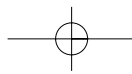
- e) **teose levitamiseks** koopiate müümise teel üldsusele.
- f) **teose edastamiseks**. Näiteks laulu mängimine raadios või filmi näitamine televisioonis.
- g) **teose üldsusele kättesaadavaks tegemiseks**. Näiteks teose üleslaadimisega Internetti.

Kokkuvõtlikult, ilma autori loata ei tohi autoriõigusega kaitstud teoseid reprodutseerida, tõlkida, töödelda, avalikult esitada, eksponeerida, levitada, edastada või üldsusele kättesaadavaks teha. Seda mõtet kannab ka paljude teoste juures olev märg *Kõik õigused kaitstud (all rights reserved)*.

Tähelepanu !!

Autorite õigust teose levitamisel kitsendab nn. **esmamüügi** põhimõte. Selle põhimõtte üksikasjad sõltuvad konkreetse riigi seadustest ning võivad seetõttu riigiti erineda. Üldiselt tähendab nimetatud põhimõte seda, et teose iga koopia levitamiseõigus lõpeb pärast selle koopia esmamüüki. See tähendab, et teose koopia ostnud isikul on õigus seda koopiat uuesti võõrandada.

Näiteks, kui sa ostad muusika CD-plaadi, siis on sul õigus see oma sõbrale kinkida või edasi müüa. Samas puudub sul õigus CD plaadile salvestatud laule üleslaadida Internetti, kuna selleks on vaja teha lauludest elektrooniline koopia. Kuigi sul on õigus peale konkreetse teose koopia omandamist seda edasi levitada, on reprodutseerimisõigus endiselt autori ainuõigus.

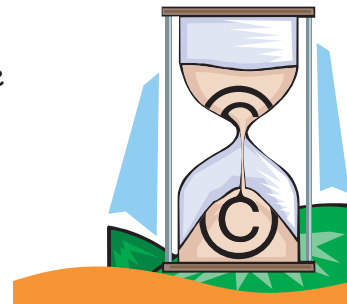
(2) **Isiklikud õigused** - Need on õigused, mis tekitavad autorite ja nende poolt loodud teoste vahele isikliku seose. Siia kuuluvad õigused:

- a) esineda üldsuse ees teose loojana (õigus autorsusele). Sellest tulenevalt on autoritel õigus avalikustada oma nimed, või neid mitte avalikustada (jääda anonüümseks) või kasutada oma teostel varjunimesid (pseudonüüme).
- b) b) vaidlustada teoses tehtud muudatusi, mis võivad kahjustada autori au või väarikust (õigus teose puutumatussele ja au ning väarikuse kaitsele)

Kui kaua kestab autoriõigus?

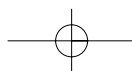
Autoriõiguste kaitse ei kesta igavesti. Autoriõiguste kaitse tähtaeg sõltub järgnevatest asjaoludest:

- ◆ riikide seadusandlus;
- ◆ teose looja;
- ◆ teose liik.

Berni konventsiooni liikmesriikides kehtib autoriõigus vähemalt autori eluajal ning 50 aastat pärast autori surma. Samas, mõnedes riikides on autoriõiguste kaitse tähtaeg pikem kui konventsioonis sätestatud vastav miinimumtähtaeg. Näiteks USA-s ja Euroopa Liidu liikmesriikides kehtib autoriõigus üldjuhul autori eluajal ning veel 70 aastat pärast autori surma.

Autori varalised õigused lähevad pärast autori surma üle autori pärijatele. Pärijatest saavad surnud autori teoste **õiguste omajad**. Need õiguste omajad jätkavad autoritasude saamist teoste reprodutseerimise, tõlkimise, töötlemise, avaliku esitamise, levitamise, edastamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eest seni kuni kestab autoriõiguste kaitse peale autori surma

Šoti kirjanik J.M. Barrie loovutas näiteks enne oma surma 1937. aastal oma romaani *Peter Pan* autoriõigused kingitusena Londoni Great Ormond Street haiglale. Sellest tulenevalt omab antud haigla romaani *Peter Pan* autoriõigusi ning tal on õigus lubada /keelata *Peter Pani* loo ükskõik millist esitamist, töötlemist ja avaldamist ning saada selle eest tasu.

Autori isiklikud õigused kehtivad tavaliselt sama kaua kui varalised õigused, kuid mõnedes riikides kehtivad need igavesti. Sõltuvalt riikide seadusandlusest võivad autori isiklikud õigused mõnikord samuti üle minna autori pärijatele, kes tagavad, et autorit tunnustataks tema teoste loojana ning teoste muutmisel ei kahjustataks autori au ja väarikust.

Juhul, kui teos on loodud rohkem kui ühe autori poolt, siis arvestatakse autoriõiguste kaitse kehtivust kõige viimase elus olnud kaasautori surmast. Näiteks kirjutasid Prantsuse kirjanikud René Goscinny ja Albert Uderzo koos *Asterix* sarja koomiksiraamatud. Rene Goscinny suri 1977. aastal, kuid nende kollektiivsete teoste autoriõigus lõpeb alles 70 aastat pärast viimase kaasautori, Albert Uderzo, surma.

Anonüümsete ja varjunime all avaldatud teoste autoriõiguste kehtivust arvutatakse alates nende teoste avalikustamisest. Siiski, kui autori tegelik isik on vaatamata varjunime kasutamisele teada, siis on autoriõiguste kaitse kehtivusaeg sama pikk kui teistel, teada olevatel autoritel (vähemalt 50 aastat pärast nende surma).

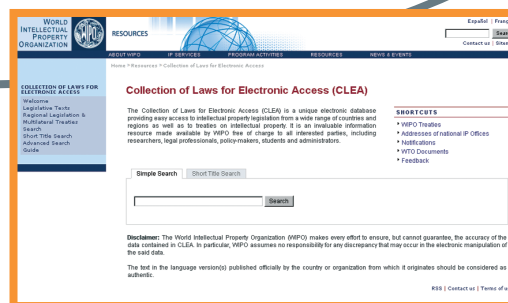
Kui teose loojaks on eraisiku asemel pigem ettevõtte või institutsioon, arvutatakse autoriõiguste kaitse kehtivusaega samuti alates teose avaldamisest.

Ja veel, lõpetuseks, enamikes riikides on filmide ja fotode autoriõiguste kehtivuse tähtajad erinevad võrreldes teiste teostega (tavaliselt lühemad).

Mõtle selle peale:

Kui kaua kestab autoriõiguste kaitse sinu kodumaal? Kas autoriõiguste kehtivuse tähtaeg sõltub teose loojast või teose liigist?

Vastused nendele küsimustele saad, kui võtad ühendust oma riigi autoriõigusega tegelevate ametiasutustega või loed oma riigi autoriõigust puudutavaid seaduseid. Informatsiooni sinu kodumaal kehtivate autoriõigust puudutavate seaduste kohta saad WIPO CLEA (elektronilise ligipääsuga seadustekogu) andmebaasist:
<http://www.wipo.int/clea/en/index.jsp>

Kas autoriõigus on üleantav?

Autoritel on õigus müüa oma teoste varalisi õigusi. Pärast oma õiguste müümist saavad autorid pühenduda uute teoste loomisele, samal ajal kui teised inimesed hoolitsevad nende varasemate teoste reprodutseerimise, tõlkimise, töötlemise ja levitamise eest. Neid, kes omandavad autorite varalisi õigusi, kutsutakse õiguste omajateks.

Isiklikud õigused ei sõltu varalistest õigustest ning need jäävad alati seotuks autoriga, isegi siis, kui varalised õigused on müüdud.

Autorid, kes müüvad oma teoste varalisi õigusi, saavad tasu, mida nimetatakse autoritasuks. Varalisi õigusi on võimalik võõrandada kahel viisil: **loovutamise** ja **litsentseerimise teel**.

Õiguste loovutamine seisneb autori ühe või mitme varalise õiguse üleandmises selliselt, et isik, kes need saab, muutub nende autoriõiguste uueks omajaks. Mõnedes riikides ei ole õiguste loovutamine lubatud.

Litsentseerimine tähendab seda, et autor jääb oma varaliste õiguste omajaks, kuid lubab õiguste ostjal (või litsentsiaadil) teatud aja jooksul ning kindlal eesmärgil sooritada nende piires teatud tegevusi. Näiteks võib romaani autor anda litsentsi oma reprodutseerimise ja levitamise õiguste

kasutamiseks kirjastajale. Samuti võib ta anda oma teose töötlemise õigused filmi produtsendile, kes soovib romaani põhjal vändata filmi.

Lisaks sellele võib autor otsustada mitte kasutada kas kõiki või mõningaid temale kuuluvatest õigustest. Näiteks võib autor oma teosed Internetti üles laadida ning lubada kõigil nende tasuta kasutamist. Ta võib samuti soovida piirata üles laetud teoste kasutamist, näiteks lubada oma teoste kasutamist ainult mitteärilisel eesmärgil. Sellisel juhul lubab ta teistel oma teoseid kopeerida, tõlkida, kohandada, esitada ning isegi edastada tingimusel, et tema töid ei kasutata raha teenimiseks.

Organisatsioonid, nagu näiteks *Creative Commons*, toovad näiteid, kuidas autorid saavad tähistada oma teoseid nii, et oleks selgelt näha, milliseid õigusi nende suhtes rakendatakse. Lisateavet selle kohta leiad: <http://creativecommons.org/>

Noor autor: Flavia Bujor

12-aastaselt hakkas Flavia kirjutama lugu kolmest noorest tüdrukust, kes püüavad võlukivide abil päästa oma fantaasiamaailma. Kaks aastat hiljem avaldati tema raamat *Prophecy of the Stones* Prantsusmaal. Raamat muutus kohe bestselleriks ning rohkem kui 20 kirjastajat maailma eri riikidest kiirustasid ostma õigusi Flavia raamatu tõlkimiseks, avaldamiseks ja müümiseks nende kodumaal.

Tema romaani on müüdud kümnetes tuhandetes eksemplarides Prantsusmaal, Saksamaal ja USA-s.

Flavia müüs oma raamatu tõlkimise, reprodutseerimise ja levitamise õigused.

Tänuavaldus: Hyperion Books for Children

Mäng: Autoriõiguse detektiiv*

Vaata tähelepanelikult allpool esitatud väljamõeldud raamatu esikaant ning tiitellehte ning tuvasta:

Kellele kuuluvad algupärase, portugali keelse teksti isiklikud õigused?

Kellele kuuluvad inglise keelse tõlke isiklikud õigused?

Kellele kuuluvad raamatu kaanekujunduse autoriõigused?

Kellele kuuluvad kirjastamisõigused?

Millised varalised õigused on seotud tähistusega all rights reserved (kõik õigused kaitstud)?

* Vastused leiad lk. 58

Mis on autoriõigusega kaasnevad õigused?

Kunstilised teosed muutuvad sageli avalikkusele kättesaadavaks tänu esitajatele, fonogrammitootjatele ja raadio- ning teleorganisatsioonidele. Mõtle näiteks raadios mängitava laulu peale. Pärast seda, kui autorid (sõnade autor ja helilooja) loovad laulu, esitatakse see lauljate või muusikute poolt, salvestatakse fonogrammitootja poolt ning edastatakse ringhäälinguorganisatsiooni poolt.

Teoste esitamine, salvestamine ja edastamine nõuavad suuri ajalisi ning rahalisi investeeringuid. Investeeringute tagasiteenimiseks ning uute teoste avalikkusele kättesaadavaks tegemise toetamiseks on riigid andnud esitajatele, fonogrammitootjatele ja ringhäälinguorganisatsioonidele spetsiaalsed õigused. Kuna need õigused on tihedalt seotud autoriõigusega, nimetatakse neid autoriõigusega kaasnevateks õigusteks.

Autoriõigusega kaasnevate õiguste kaitse kestus sõltub iga riigi seadusandlusest. Üldjuhul kestab kaitse: esitajatel - vähemalt 50 aastat alates esituse esmakordse fonogrammide salvestamise aasta lõpust; fonogrammitootjatel - 50 aastat fonogrammi esmaavaldamise aasta lõpust; ning ringhäälinguorganisatsioonidel - 20 aastat esmakordse edastamise aasta lõpust.

Esitajad

Paljusid kunstilisi teoseid ei ole ilma esitajate abita võimalik täielikult tajuda. Näiteks heliteos on muusiku esituses oluliselt nauditavam kui noodist lugemisel. Sama võib öelda ka stsenaariumide, näidendite ning isegi romaanide puhul, mida paljud inimesed eelistavad vaadata laval näitlejate esituses või kinoekraanilt.

Esitajad, nagu näiteks näitlejad, muusikud, tantsijad ja lauljad, annavad autorite loomingule elu. Kuna näideldes, mängides muusikainstrumendil, tantsides või lauldes esitavad nad teoseid ainult neile omasel unikaalsel viisil. Teoste algupäraseid esitused on väärtuslikud ning seetõttu ka kaitstud autoriõigusega kaasnevate õigustega.

Üldjuhul saavad esitajad keelata oma otseesituste salvestamist või edastamist ilma nende nõusolekuta. Neil on muuhulgas ka õigus keelata oma muusikasalvestuste edasist kopeerimist ja edastamist Internetis. Näiteks võib ansambel keelata oma fännidel oma esinemise videokaameraga salvestamise. Ansambel võib keelata fännidel ka oma plaatide koopiate üleslaadimise Internetti.

Ilma nende õigusteta ei saa esitajad oma esituste eest tasu. Kui ükskõik kes tohiks artistide esinemisi salvestada ning vabalt üle kanda, siis mõned inimesed, kes oleksid esinemise vaatamise eest ostnud pileti, eelistaksid vaadata tasuta ülekannet. Esinejate nõusolekuta kopeeritud salvestused ei võimalda esinejatele mingit tasu. Kui esinejal puudub võimalus oma esituste eest saada tasu, peab ta valima raha teenimiseks mõne muu töö ning sellest tulenevalt saab ta esitada ja salvestada meile nautimiseks vähem teoseid.

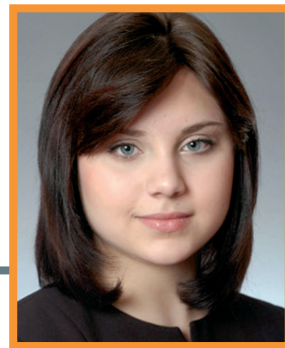
Paljudes riikides on esitajatel autorite isiklike õigustega sarnased õigused. Need õigused kaitsevad esitajaid nende esituste moonutamise eest ning võimaldavad neil samuti nõuda nende nimede äramärkimist seoses nende esitustega.

Noor autor: Athena Adamopoulos

Nii kaua, kui Athena ennast mäletab, on ta oma peas kogu aeg tegelenud muusika loomisega. Ta mängib tšellot ja klaverit ning naudib mõlemale instrumendile originaalsete heliteoste komponeerimist. Mis puudutab aga tema teoste esitamist, siis ta eelistab kuulata oma muusikat teiste väljapaistvate muusikute esituses. Tegelikult oli see ühe Athena heliteose - *Soliloquy*- esitus maailmakuulsa tšellisti Yo Yo Ma poolt radioülekanandes, mis tõi Athenale suurema üldsuse tähelepanu ning tunnustuse noore heliloojana. Athena unistab sellest, et ühel päeval kõlavad tema teosed filmimuusikas.

„Kui ma kuulsin seda teost algselt oma peas, kuulsin ma seda sarnaselt esitatule, kuid mitte päris... ning see on umbes kümme korda parem“ - Athena reaktsioon peale tema loomingu esitamist Yo Yo Ma poolt.

Tänuavaldus: Athena Adamopoulos

Fonogrammitootjad

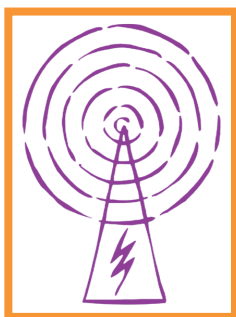
Fonogrammitootja on isik või ettevõtte, kes esimesena talletab esituse (salvestab selle heli). Fonogramm on originaalsalvestus, samas kui CD-d ja MP3 failid on sellise originaalsalvestuse koopiad.

Esituse helisalvestamine nõuab kallist tehnikat ja spetsialiseerunud töötajaid. Fonogrammitootjad katavad selliste seadmete ja tööjõuga seotud kulutused fonogrammidest tehtud koopiade müümisega CD-del või MP3 failidena. Fonogrammitootjatel on õigus lubada või keelata teistel inimestel oma fonogrammide kopeerimist, edastamist ja levitamist.

Samal ajal kui esituse esimese kvaliteetse salvestuse tootmine on väga keeruline ja kallid, võimaldab uus tehnoloogia originaalsalvestusi väga odavalt ja lihtsalt kopeerida. Kui fonogrammitootjatel ei oleks õigust keelata teistel nende fonogrammide reprodutseerimist, siis paljud inimesed kopeeriksid neid tasuta, selle asemel, et osta CD-plaate või MP3 faile. Selline kontrollimatu kopeerimine ei võimaldaks fonogrammitootjatel teenida mingit sissetulekut ning nad ei oleks seetõttu võimelised katma originaalsalvestuste tootmisega seotud kulutusi. Kui fonogrammitootjad ei teeniks oma originaalsalvestustelt, siis puuduks neil stiimul uute esituste salvestamiseks. Selle tulemusena väheneksid autorite ja esitajate võimalused oma teoste ja esituste salvestamiseks. Lisaks sellele väheneks ka tarbijate võimalus kuulata uusi helisalvestusi.

Paljudel helisalvestistel kasutatakse salvestusega seotud autoriõigusega kaasnevate õiguste omaniku identifitseerimiseks sümbolit (P).

Ringhäälinguorganisatsioonid

Raadio- ja televisiooniülekanDED muudavad autorite loomingu ning selle esitamise esitajate poolt kättesaadavaks laiale avalikkusele. Selleks, et julgustada ringhäälinguorganisatsioone investeerima edastamiseks vajalikku tehnoloogiasse, tagab riik neile samuti autoriõigustega kaasnevate õiguste kaitse.

Ringhäälinguorganisatsioonidel on õigus lubada või keelata nende saadete salvestuste taasedastamist, salvestamist ning kopeerimist.

Loominguline tegevus

Vii oma sõpradega läbi järgnevaid tegevusi:

Looge, esitage ning salvestage elavas esituses muusikavideo:

- 1) Kirjutage laulusõnad, muusika ning seadke tantsu koreograafia;
- 2) Valige laulu esitamiseks muusikud, lauljad ja tantsijad;
- 3) Leidke esitamiseks sobiv koht;
- 4) Disainige esituse tutvustamiseks plakat;
- 5) Esitage laul ning salvestage oma esitus.

või

Looge, esitage ning salvestage lühinäidend:

- 1) Kirjutage esitatava lühinäidendi stsenaarium, kaasa arvatud lavalised liikumised ja dialoogid;
- 2) Valige näitlejad ning määrake lühinäidendi proovide läbiviimiseks lavastaja;
- 3) Leidke lühinäidendi esitamiseks sobiv koht;
- 4) Disainige lühinäidendi tutvustamiseks plakat;
- 5) Esitage lühinäidend ning salvestage oma esitus.

Seejärel hinnake:

- 1) Milliseid autoriõigusi ja/või autoriõigusega kaasnevaid õigusi omab teie meeskonna iga üksik liige seoses teie kollektiivse teose ja esitusega?
- 2) Kui palju aega ja raha kulutasite muusikavideo/lühinäidendi loomiseks ja esitamiseks?
- 3) Mida sooviksite teha valminud teosega? (Näiteks, salvestuslepingu saamiseks näidata seda muusikaga tegelevatele produtsentidele; teha see Internetis vabalt allalaetavaks; müüa ise selle koopiaid jne.)

Kuidas teostatakse autoriõigusi ja autoriõigusega kaasnevaid õigusi?

Enne autoriõigusega ja/või autoriõigusega kaasnevate õigustega kaitstud teose, esituse või salvestuse kasutamist peate üles otsima õiguste omajad ning küsima nendelt luba teoste, esituste või salvestuste kasutamiseks ning mõnikord ka selle eest maksuma. Antud tegevust nimetatakse **õiguste hankimiseks**.

Autorid ja esitajad (eriti populaarsed) võivad kergelt muutuda ülekoormatuks seoses inimeste taotlustega nende teoseid või esitusi reprodutseerida, edastada, kohandada või kasutada mõnel muul viisil, mis vajab nende nõusolekut. Kõikide selliste taotluste jälgimine ning otsustamine, kas kasutusluba anda või mitte, kas teha seda tasuta või tasu eest, võib olla küllaltki aeganõudev protsess.

Sellised taotlused on väga olulised, kuna autorid ja esitajad saavad oma autori- jms. tasud just kasutusõiguste andmisega litsentseerimise ja õiguste loovutamise teel. Selleks, et samaaegselt omada aega loominguga ja esitustega tegelemise jätkamiseks ning kõigi taotlustega tegelemiseks, kuuluvad paljud autorid ja esitajad **kollektiivse esindamise organisatsioonidesse**. Need organisatsioonid on vahelülideks autorite ja esitajate ning nende teoseid või esitusi kasutada soovivate isikute vahel. Nad annavad kasutuslubasid, koguvad tasusid ning tuvastavad ja tõkestavad lubamatut kasutust ning taotlevad hüvitist sellise kasutamise eest. Tänu nendele organisatsioonidele saavad autorid ja esitajad nende teoste ja esituste kasutamise eest väljateenitud tasu ning kasutajad saavad lihtsamalt taotleda luba nende teoste ja esituste kasutamiseks.

Enamikes riikides tegutsevad kohalikud kollektiivse esindamise organisatsioonid, kellega saad kontakteeruda oma teoste või esitustega seotud õiguste teostamiseks. Saad kontakteeruda nende organisatsioonidega ka juhul, kui vajad teiste autorite või esitajate luba nende teoste või esituste kasutamiseks.

Kohalikud kollektiivse esindamise organisatsioonid kuuluvad tavaliselt nende organisatsioonide rahvusvahelistesse ühingutesse (gruppidesse). Sinu kodumaal asuva kollektiivse esindamise organisatsiooni leidmiseks, kes aitaks sinul kui autoril teostada sinu õigusi või juhendaks sind, kuidas hankida õigus kellegi teise teose või esituse kasutamiseks, võid võtta ühendust selliste rahvusvaheliste organisatsioonidega.

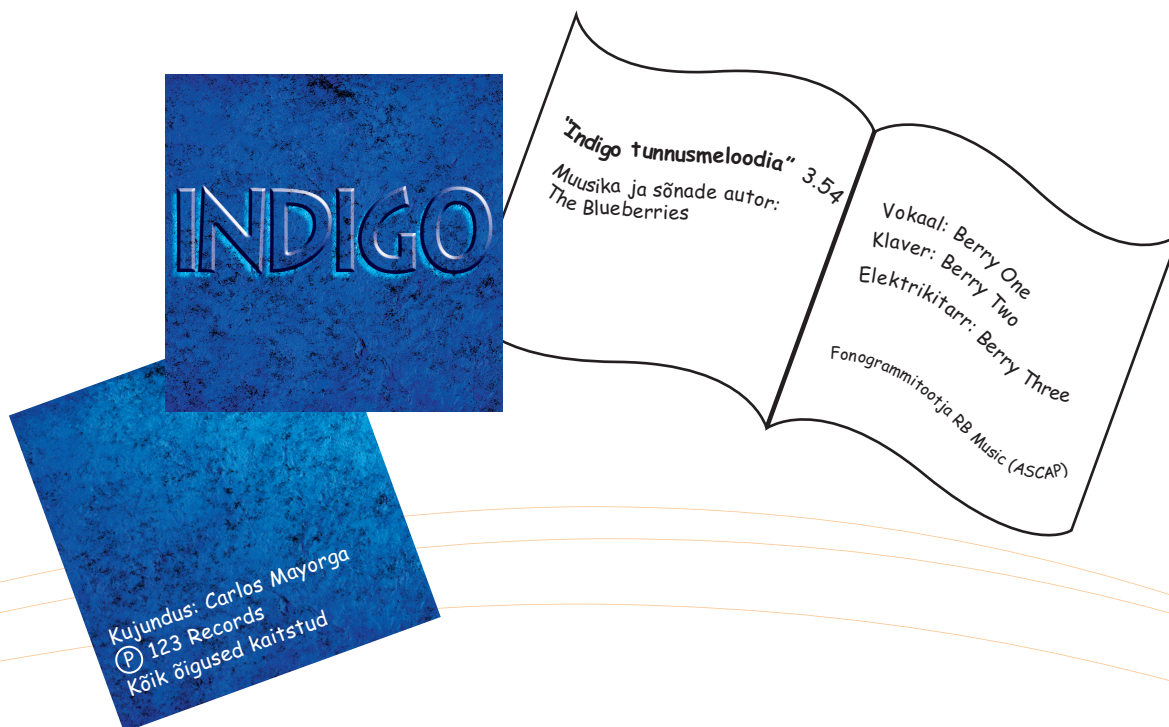
Alljärgnevalt on esitatud loend kõige tuntumate rahvusvaheliste organisatsioonide, mis aitavad autoritel, esitajatel, fonogrammitootjatel ja ringhäälinguorganisatsioonidel teostada nende õigusi, Internetilehekülgedest:

- ◆ Euroopa esitajate organisatsioonide assotsiatsioon
<http://www.aepo.org>
- ◆ Autorite ja heliloojate ühenduste rahvusvaheline konföderatsioon
<http://www.cisac.org>
- ◆ Rahvusvaheline näitlejate föderatsioon
<http://www.fia-actors.com>
- ◆ Rahvusvaheline muusikute föderatsioon
<http://www.fim-musicians.com/eng/index.html>
- ◆ Reprodutseerimisõiguste organisatsioonide rahvusvaheline föderatsioon <http://www.ifrro.org>
- ◆ Fonogrammitööstuse rahvusvaheline föderatsioon
<http://www.ifpi.org/>

Mäng: Õiguste hankimine *

Vaata tähelepanelikult allpool esitatud väljamõeldud CD-plaadi kaant ning laulude nimekirja. Tuvasta, kelle luba on sul vaja järgnevate tegevuste sooritamiseks:

- ◆ Indigo tunnusmeloodia esitamiseks oma ansambli järgmisel avalikul esinemisel.
- ◆ Plaadilt laulude üleslaadimiseks oma Internetileheküljele.
- ◆ Plaadil kaanepildi reprodutseerimiseks T-särgile.
- ◆ Indigo tunnusmeloodia edastamiseks oma linna raadiojaamas.
- ◆ Indigo tunnusmeloodia salvestamiseks selle kasutamiseks oma loodud filmi taustameloodiana.
- ◆ Indigo tunnusmeloodia sõnade kasutamiseks sinu poolt loodavas laulus.

* Vastused leiad lk. 59

AVALIKUD TEOSED JA AUTORIÕIGUSE PIIRANGUD

Autoriõigusseadused püüavad leida tasakaalu autoritele antavate õiguste ja avalikkuse teostele ligi pääsemise ja nende kasutamise õiguste vahel. Isegi autorid saavad kasu varasemate autorite sellistele töödele ligipääsu ja nende kasutamise eest, mis inspireerivad neid ning aitavad neil tundma õppida meetodeid, mida nad saavad kasutada uute teoste loomisel. **Avalikud teosed** ja autoriõiguse piirangud tagavad tasakaalu autorite ja avalikkuse õiguste vahel.

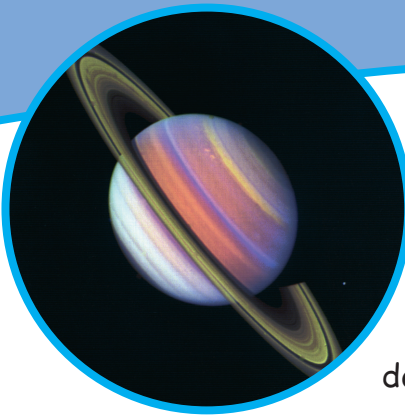
Mis on avalik teos?

Avalike teoste hulka kuuluvad kõik autoriõigusega kaitsmata teosed, mis on seetõttu vabalt kasutatavad ilma autorilt luba küsimata ning tasu maksmata. See tähendab, et avalikke teoseid on võimalik vabalt kopeerida, levitada, töödelda ning avalikult esitada nii, nagu kuuluksid need avalikkusele.

Teosed muutuvad avalikuks, kui:

- ◆ **Nende autoriõiguste kehtivuse tähtaeg lõpeb.** Nagu eelpool mainitud, on erinevates riikides erinevad autoriõiguste kaitse tähtajad, kuid üldjuhul kehtivad autoriõigused 50-70 aastat pärast autori surma.
- ◆ **Nendele ei laiene autoriõiguste kaitse.** Autoriõigusest tulenev kaitse ei laiene faktidele ja andmetele, mistõttu retsepti koostisainete nimekiri nagu ka kalendrikuupäevad on mõlemad vabalt kasutatavad. Samas võib retsepti koostisainete kasutamise kirjeldust ning kalendrile lisatud kunstiteost pidada originaalseks väljenduseks ning seetõttu on nad kaitstud autoriõigusega. Lisaks sellele ei laiene mõnedes riikides autoriõiguste kaitse ka õigusaktidele ja haldus-

Tänuvaldus: NASA

NASA galeriis asuv vabalt kasutatav kujutis Saturnist.

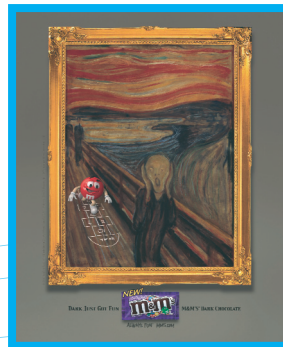
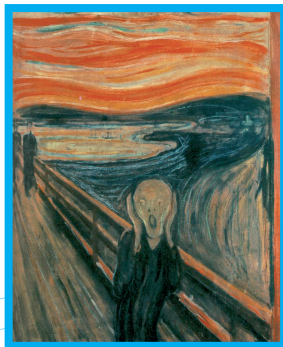
dokumentidele. Näiteks on Rahvusliku Kosmoseagentuuri NASA puhul tegemist USA valitsusasutusega, mis on loonud hulgaliselt kujutisi ja videoid, millele ei laiene autoriõiguste kaitse ja mis on seetõttu avalikult kasutatavad. NASA avalikult kasutatavad teosed asuvad alljärgneval veebileheküljel:
<http://www.nasa.gov/multimedia/imagegallery/index.html>

Tähelepanu !!

Läbimüüdud teosed või teosed, mida pole enam võimalik osta, ei pruugi olla avalikud. Kuni nende autoriõiguste kehtivuse lõpuni peab nende kopeerimiseks, trükkimiseks, levitamiseks või muul viisil kasutamiseks olema hangitud autoriõiguste omajate luba.

Kuidas avalikke teoseid kasutatakse?

Avalikke teoseid võib igäüks vabalt kasutada. Võtame näiteks Norra kunstniku Edvard Munchi maali *Karje*. Pärast selle muutumist avalikuks teoseks, on seda maali reprodutseeritud plakatitel, kunstiraamatutes, täispuhutatavatel nukkudel, võtmehoidjatel, joonisfilmides ning väga paljudel muudel toodetel. Maali reproduktsioone müüvad erinevad äriettevõtted ei pea selle avaliku kunstiteose ärilise kasutamise eest maksma autoritasu.

Tänuvaldus: Associated Press

Avalikke teoseid, nagu näiteks Munchi maali *Karje*, võib igäüks vabalt kopeerida, kohandada ja levitada.

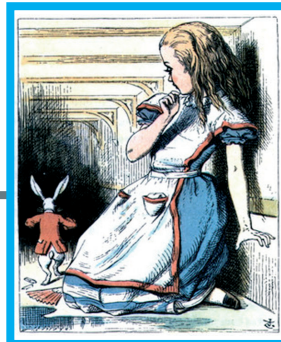
Tähelepanu!!

Avalikke teoseid kasutatakse sageli erinevate autorite poolt uute teoste loomiseks. Algupärase teose tõlkimisel, kohandamisel või ükskõik millises muus vormis muutmise tulemusel saadud uut teost nimetatakse **tuletatud teoseks**. Tuletatud teosed on samuti kaitstud autoriõigusega, isegi siis, kui algupärase teosed, millest need tuletati, olid avalikud. Tuletatud teose looja on selle autor ja talle kuuluvad selle teose autoriõigused. Igaüks, kes soovib autoriõigusega kaitstud tuletatud teost kasutada (reprodutseerida, tõlkida, kohandada jne.), peab selleks saama loa tuletatud teose autorilt.

Kui soovid kasutada avalikku teost oma uue loominguga osana, siis veendu, et sinu poolt kasutatav versioon on algupärane, avalik teos ning mitte autoriõigusega kaitstud tuletatud teos.

Näiteks 1865. aastal esmakordselt avaldatud Lewis Carroli raamatu *Alice imedemaal* algupärane tekst ja John Tennieli illustatsioonid on avalikud teosed ning neid võib igaüks vabalt kasutada. Kuid Walt Disney poolt Carroli algupärase *Alice* põhjal 1951. aastal loodud film, joonistused, joonisfilmide tegelaskujud, erinevad kaubad jne., on endiselt autoriõigusega kaitstud ning neid ei tohi kasutada ilma The Walt Disney Company loata. Lisaks sellele on alltoodud Alice'i pilt registreeritud kaubamärgina, mis välistab selle muutmise avalikult kasutatavaks teoseks isegi pärast autoriõiguste kehtivuse lõppu.

John Tennieli algupärase Alice'i pildid on praegu avalikud teosed, kuid Walt Disney kohandatud joonistused on endiselt autoriõiguse ja kaubamärgi kaitse all.

© Disney Enterprises, Inc.

Chopini algupärased heliteosed on praegu avalikud, kuid nende viimased salvestused võivad endiselt olla kaitstud autoriõigusega kaasnevate õigustega.

Avalike teoste kasutamisel ära unusta autoriõigusega kaasnevaid õigusi. Näiteks, kuigi klassikalise muusika heliloojate, nagu näiteks Chopini, loodud heliteosed on praegu avalikud, võivad nende heliteoste viimased esitused ja salvestused olla endiselt kaitstud autoriõigusega kaasnevate õigustega. See tähendab, et sul on õigus kasutada algupärast heliteost avalikul kontsertesitusel või kasutada selle üksikuid osasid oma laulu loomisel. Samas ei ole sul õigust kopeerida, levitada, edastada või muul viisil kasutada selle heliteose salvestust, kui see on endiselt kaitstud autoriõigusega kaasnevate õigustega.

Noor esitaja: Jevgeni Kissin

Maailmakuulus pianist Jevgeni Kissin alustas klaverimänguga vaid kahe aasta vanuselt. 12- aastaselt esitas ta koos Moskva Riikliku Filharmonia Orkestriga Chopini klaverikontserte nr.1 ja nr.2 ning tõusis lavatäheks. Sellest alates on Jevgeni andnud kontserte kogu maailmas, teinud tosinaid salvestusi ning võitnud mitmeid auhindu.

Tavaliselt mängib ta Chopini, Mozarti, Beethoveni, Tšaikovski ja Schumanni loomingut, mis on vabalt kasutatavad. Samas on Jevgeni interpretatsioonid nendest teostest kaitstud autoriõigusega kaasnevate õigustega. Tänu nendele õigustele on Jevgenil võimalus oma kontsertide ja salvestuste abil teenida endale ja oma perekonnale sissetulekut.

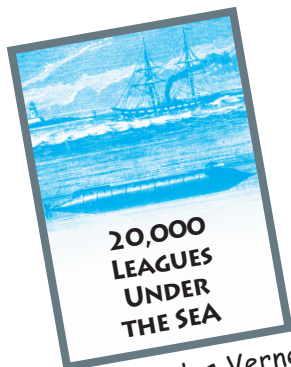
Jevgeni Kissin teenib raha avalike teoste esitamisega.

(Autor: Sheila Rock)
Tänuavaldus: SONY/BMG

Mäng: Avalike teoste aaretejaht*

Euroopa Liidus kehtib kirjalike teoste autoriõigus 70 aastat pärast autori surma. Järgnevalt on esitatud loend Euroopa autorite tuntud kirjandusteostest. Tuvastage palun neli teost, mis ei ole veel avalikud teosed.

Autor Jules Verne
(1827-1905)

Autor Carlo Colladi
(1826-1890)

Autor Hergé
(1907-1983)

Autor Roald Dahl
(1916-1990)

Autor Miguel de Cervantes
(1547-1617)

Autor C.S. Lewis
(1898-1963)

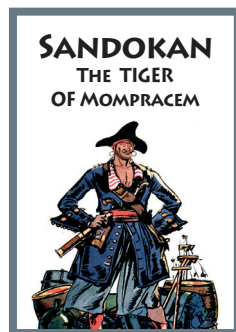
Autor Hans Christian Andersen
(1805-1875)

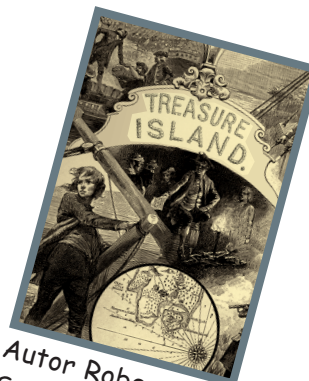
Autor Astrid Lindgren
(1907-2002)

Autor Alexandre Dumas
(1802-1870)

Autor Emilio Salgari
(1862-1911)

Autor Robert Louis Stevenson
(1850-1894)

Kust leida avalikke teoseid?

Üldjuhul on paljud *klassikalised* või *traditsioonilised* teosed piisavalt vanad, et olla vabalt kasutatavad. Kuid oluliselt hilisemate avalike teoste leidmine ei ole alati kerge ülesanne. Tuginedes varasemale kogemusele, on soovitatav avalike teoste puhul järgida järgmisi samme:

- 1) Tutvu oma kodumaal kehtivate autoriõiguste ja autoriõigusega kaasnevate õiguste kaitse üksikasjadega: kui kaua kestab iga teoseliigi õiguste kaitse ning millised teosed ei ole autoriõigusega kaitstud. Kui teosed on loodud välisriigis, siis uuri välja, kas sinu kodumaa ja riik, kus teosed loodi, on liitunud Berni konventsiooniga. Samuti kontrolli, kas sinu kodumaal kehtivad lühemad autoriõiguse kehtivusajad, mis aitab sul otsustada, kas teos, mis on asukohariigis muutunud avalikuks, on seda ka sinu kodumaal.
- 2) Selgita välja, kas teos, mida sa soovid kasutada, on algupärane või tuletatud teos. Tuletatud teos võib olla täiendavalt kaitstud autoriõigustega või autoriõigusega kaasnevate õigustega.
- 3) Kontrolli teoses olevaid autoriõiguse tähistusi ning kasutamistingimusi. Vastav tähistus aitab kindlaks teha õiguste omajaid ning õiguste ulatust. Antud tegevus on eriti oluline teoste otsimisel Internetist.

Tähelepanu!!

Teose kättesaadavus Internetis ei tähenda, et see on avalik ning kõigile vabalt kasutatav. Enne Internetis leiduvate ükskõik milliste materjalide kopeerimist, levitamist või muul viisil kasutamist tutvu alati veebileheküljel olevate kasutustingimustega.

- 4) Kontrolli, et teos ei oleks kaitstud mõne muu intellektuaalse omandi õigusega, näiteks kaubamärgiõigusega (sageli tähistatud märkidega ® või ™).

Kui pärast selliseid olulisemaid kontrollimisi puudub sul endiselt kindlus teose avalikkuse suhtes, siis on mõistlikum küsida enne kasutamist selleks luba. Leheküljelt 65 leiad sa kasutusloa taotluse näidise, mis annab sulle ettekujutuse, kuidas vastavat luba küsida.

Millised on autoriõiguse piirangud?

Erinevate riikide seadused võimaldavad autoriõigusega ja autoriõigusega kaasnevate õigustega kaitstud teoseid konkreetsel juhudel vabalt kasutada. Mõnedel juhtudel võimaldavad riikide seadused teoste kasutamist ilma õiguste omaja loata tingimusel, et sellise kasutamise eest makstakse talle tasu. Tänu nendele autoriõiguse piirangutele saab mõnikord autoriõigusega kaitstud teoseid kasutada ka ilma autoritelt või õiguste omajatelt luba küsimata ja selle eest tasu maksmata. Vaatamata sellele tuleb samas ikkagi avalikustada autori, esitaja, fonogrammitootja ja ringhäälinguorganisatsiooni nimi ning teose allikas.

Näiteks võib teoseid tasu maksmata kasutada järgnevatel juhtudel:

- ◆ Tsiteerimisel
- ◆ Õpetamisel
- ◆ Uudiste edastamisel

Lisaks sellele võimaldavad paljude riikide seadused kopeerida teoseid eranditult *isiklikul, eraviisilisel ja mitteärilisel eesmärgil*. See tähendab, et sul on näiteks õigus Internetist välja printida autoriõigusega kaitstud pilte ning kleepida neid oma kodu seinale sinu enda isiklikuks ja eraviisiliseks nautimiseks, kuid sul puudub õigus valmistada nende piltidega T-särke ning neid müüa (äriline kasutus).

Järgnevalt toodud Interneti kodulehed aitavad sul leida avalikke või piiratud vaba kasutusega teoseid. Võta arvesse, et antud kodulehtedel esitatud teave on siiski ainult viitav ning ei anna täit ettekujutust antud teose õiguslikust seisundist sinu kodumaal. Samuti tutvu enne nimetatud kodulehtedel toodud ükskõik millise teose kasutamist vastavate *Kasutustingimuste* peatükiga.

Pildid

- ◆ Big Foto
<http://www.bigfoto.com>
- ◆ morgueFile
<http://morguefile.com>
- ◆ Pics4learning
<http://www.pics4learning.com>

Kirjandus

- ◆ The Online Books Page
<http://onlinebooks.library.upenn.edu>
- ◆ Project Gutenberg
<http://www.gutenberg.org>

Filmid

- ◆ OpenFlix™
<http://www.openflix.com>

Muusika

- ◆ Gutenberg Music
<http://www.gutenberg.org/music>
- ◆ Mutopia
<http://www.ibiblio.org/mutopia>
- ◆ Sheet Music Digital
<http://www.sheetmusicdigital.com>

AUTORIÕIGUSTE RIKKUMINE

Mis on autoriõiguste rikkumine?

Autoriõiguste rikkumine leiab aset, kui autoriõigusega kaitstud teost kasutatakse (reprodutseeritakse, tõlgitakse, töödeldakse, eksponeeritakse, esitatakse avalikult, levitatakse, edastatakse või suunatakse üldsusele) ilma õiguste omajate nõusolekuta või vastuolus kasutusõiguse ulatusega.

Autoriõiguste rikkumine vähendab autorite võimalusi teenida oma teoste abil sissetulekut ning kahjustab meid kõiki, kuna autoriõiguste rikkumine vähendab autorite motivatsiooni uute teoste loomiseks, mida me kõik saaksime nautida.

Mis on plagiaat?

Plagiaat on teose osaline või täielik kopeerimine ning seejärel selle oma loominguna esitlemine.

Nagu selgus eelmistes peatükkides, ei ole ideed isenesest autoriõigusega kaitstud, mistõttu ei ole selles midagi halba, kui kirjutame ideest, mis pärineb mõnest teisest teosest. Kuid plagiaadi vältimiseks peame seda ideed väljendama enda unikaalsel viisil.

Mõnikord on autor esitanud oma idee niivõrd hästi, et me ei suuda seda oma sõnadega paremini väljendada. Sellistel juhtudel võime algupärast teksti sõna-sõnalt kasutada koos jutumärkidega. Jutumärgid informeerivad lugejat, et see konkreetne tekst on võetud teise autori teosest. Enne või peale tsiteeringut või joonealuse märkusena tuleb teha viide algupärase teose autorile.

Enamik koole, ülikoole ja ettevõtteid on plagieerimise vältimiseks kehtestanud ranged reeglid. Kuigi Interneti abil on teiste isikute teoseid väga lihtne kopeerida ning esitleda neid oma loominguna, võivad plagieerimise tagajärjed olla väga tõsised. Plagiaadiga tegelevad õpilased riskivad koolist väljaheitmisega.

Tähelepanu!!

Koopiat võib pidada autoriõigusi rikkuvaks isegi siis, kui ta pole algupärase tööga täiesti sarnane. Tegelikult on autoriõiguste rikkumisega tegemist juba siis kui koopia on *olulises osas sarnane*. Rikkumise ulatuse määrab tavaliselt kindlaks kohus, kes võrdleb algupärase ja õigustrikkuva teose keelt, väljanägemist, vormi, ülesehitust, heli jne.

Selleks, et õigusrikkumine saaks aset leida, peab rikkujal olema olnud ligipääs algupärasele teosele. Kõigele vaatamata võib olla võimalik, et süüdistatav on täiesti juhuslikult loonud väga sarnase teose, ilma algupärast teost nägemata. Sellisel juhul ei ole tegemist plagiaadiga.

Mis on piraatlus?

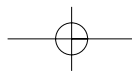

Piraatluse all peetakse tavaliselt silmas autoriõigusega kaitstud teoste teadlikku ja ebaseaduslikku müümist.

Kõige sagedamini langevad piraatluse ohvriks muusikateosed, kuid see puudutab ka teisi teoseid nagu filmid, videomängud ning arvutitarkvara. Piraatlus on õigusvastane tegevus, millega ei kahjustata mitte ainult autoreid, esitajaid, fonogrammitootjaid ja ringhäälinguorganisatsioone, vaid kogu ühiskonda tervikuna.

Teoste piraatkoopiaid müüakse tavaliselt:

- ◆ väga madalate hindadega;
- ◆ kaupluste asemel pigem turgudel tänavakaupmeeste kaudu, autode pakiruumist või muudes mitteametlikes müügikohtades;
- ◆ salvestatavatel CD-plaatidel (CD-R);
- ◆ erinevate artistide MP3 failide kogumikena;
- ◆ madalakvaliteedilistes pakendites (udused pildid ja tekst; odav ja halvasti lõigatud ühepoolse trükiga ümbrispaber; vigane ja käsikirjas kirjutatud tekst; lõtv või puuduv plastikümbris);
- ◆ ilma © tähistuseta.

Põhjused, miks peaksime loobuma teoste piraatkoopiade ostmisest:

- 1) **Piraatlus võtab ära autoritelt nende poolt teenitud rahalise hüvituse ning vähendab nende võimalusi uute teoste loomiseks.** Piraatplaatide müügist saadud rahast ei lähe sentigi plaadil olevate laulude autoritele või esitajatele. Kui autorid ja esitajad ei saa sissetulekut oma teoste ja esituste müügist, peavad nad elatise hankimiseks leidma omale muu töö. Selliste muude töödega tegelemine võib neil võtta nii palju aega, et nad ei ole enam võimelised jätkama uute teoste loomise ja esitamisega.

Taanuvaldus: Associated Press

"Plaadi salvestamine on meeskonnatöö. Kui keegi teeb salvestusest piraatkoopia, siis ei mõjuta see mitte ainult lauljat, vaid kõiki sellega tegelenud inimesi, näiteks produtsente, laulu autoreid ja muusikuid. Õelge piraatlusele EI." - **Shakira**, musicunited.org'is

- 2) **Piraatlus vähendab kirjastamise ja levitamise tegelevate ettevõtete stiimulit investeerida uutesse autoritesse ja esitajatesse.** Uute autorite ja esitajate leidmine, arendamine, salvestamine ja reklaamimine on väga kallis. Kui piraatlusest tingituna ei saa ametlikud kirjastajad ja levitajad enam nende abil toodetud teoste müügist saadava tulu läbi kompenseerida oma investeeringuid, jääb neil vähem vahendeid investeerimiseks uutesse autoritesse ja esitajatesse. See tähendab, et noortel ning tundmatutel autoritel ja esitajatel saab olema vähem võimalusi sõlmida kirjastamis- või levitamislepinguid. See tähendab ka seda, et tarbijateni jõuab vähem uut muusikat.
- 3) **Tarbijad ei ole kaitstud vigaste koopiade eest.** Piraatkoopiade kvaliteet on sageli madalam kui originaalplaatide oma. Kui tarbijal tekib probleeme seadusliku koopiaga, võib ta pöörduda selle müünud kaupluse poole ning saada tagasi selle eest makstud raha või selle asemel uue koopia. Samas, kui tarbija ostab piraatkoopia, ei garanteeri keegi talle raha tagastamist või mittekvaliteetse toote asendamist uuega. Paljudel juhtudel võib isegi tekkida raskusi sama piraatkaupmehe uuesti leidmisega!

- 4) **Piraatlus muudab ametlikud koopiad kallimaks.** Piraatlusest tulenevate kahjude katmiseks võivad kirjastajad ja levitajad tõsta teoste ametlike koopiate hindu.

Mis on peer-to-peer failivahetus?

Peer-to-peer (P2P) failivahetuse abil saavad erinevad arvutikasutajad üle kogu Interneti samasse võrku ühendatud kasutajate vahel vahetada arvutifaile (teksti, muusikat ja/või videofaile).

P2P failivahetuse abil toimuv failide allalaadimine ja üleslaadimine väljendub failide kopeerimises ja üldsusele kättesaadavaks tegemises, mis on aga mõlemad teose autori (või teiste autoriõiguse omajate) ainuõigused. Seetõttu on P2P failivahetus ilma autori nõusolekuta autoriõiguste rikkumine. Mõned P2P failivahetuse platvormid on seaduslikud teenused, milleks omandatakse autoriõiguste omajatelt vajalikud load. Kahjuks hinnatakse, et enamik P2P võrgus vahetatavaid faile on tehtud ilma loata ning need on seetõttu õigusvastased.

Arvutid, Internet ning muud digitaalsed tehnoloogiad, nagu näiteks MP3 formaadid, on suurepäraseid vahendid, mis aitavad meil töötada kiiremini ning hankida lõputut teavet meid ümbritseva maailma kohta. Kuid need vahendid on samas tekitanud suure väljakutse autoritele, muutes nende loomingulisele haavatavaks. Digitaalse tehnoloogiaga on lihtne ja odav valmistada suurepäraseid koopiaid ning levitada neid sekundite jooksul üle terve maailma. Kuigi autoril võib kuluda hittlaulu õigete sõnade ja meeldejäeva meloodia loomiseks aastaid, suudab arvutikasutaja vaid mõne sekundi jooksul selle laulu salvestada failina oma arvutisse ning teha see kättesaadavaks (p2p võrgu abil) miljonitele inimestele üle kogu maailma.

Põhjused, miks me ei peaks alla laadima/üles laadima teoste ebaseaduslikke koopiaid:

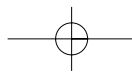
- 1) **Arvutiviiruste ja häkkimise risk.** Allalaetud muusikafailid võivad sisaldada viirusi. Lisaks võib P2P tarkvara sisaldada mõnikord ka nuhkvara, mis kogub arvuti kohta teavet ilma kasutaja teadmata ja nõusolekuta. P2P tarkvara, mis võimaldab vahetada muusikafaile võib samuti võimaldada võõrastel vaadata arvutis olevaid muid faile, mida arvutikasutaja ei sooviks neile näidata.
- 2) **Kohtunõuete risk.** Internet ei ole anonüümne. Autoriõigusega kaitstud materjalide ebaseadusliku üleslaadimise ja allalaadimise teostajaid on P2P võrgus võimalik tuvastada. Alates 2003. aastast on muusikatööstus näidanud, et kaebab kohtusse illegaalsed kasutajad, sõltumata nende vanusest.
- 3) **Vähenenud muusikavalik.** Õigusvastane P2P failivahetus vähendab seaduslike CD-plaatide ostmist, mille tulemusena on helistuudiotel raskem oma esitajatesse tehtud investeeringuid tagasi teenida. Muutes uutesse talentidesse investeerimise väga riskantseks äriks, muudab ebaseaduslik P2P failivahetus veelgi raskemaks ka uute autorite ja esitajate võimalused tootmis- ja levitamislepingute sõlmimiseks. Salvistusstudiod võivad samuti oma investeeringute kaotamise riski vähendamiseks toota ainult enamikele inimestele meeldivat keskpärast muusikat, vältides sellega tõeliselt originaalsete ja loominguliste autorite ja esitajate muusika salvestamist.

„...mida rohkem levib ebaseaduslik allalaadimine, seda raskemasse olukorda satuvad plaadifirmad, seda rohkem keskenduvad nad ainult suurtele artistidele ning vähempopulaarsed muusikud, kes ilmselt teevad oluliselt paremat muusikat, jäävad kuulmata.“ Dido, whatsthe download.com'is

- 4) **Muusika õiguspärane allalaadimine pole kunagi varem olnud nii lihtne.** Internetis on sadu lehekülgi, millelt saab muusikat seaduslikult alla laadida kas iga laulu eest eraldi tasudes või tellimise alusel. Järgnevalt veebileheküljelt leiate uuendatud linke paljudele legaalselt allalaadimiseks võimaldavatele lehekülgedele:

<http://www.pro-music.org/musiconline.htm>

Mäng: Autorite ja esitajate õiguste kaitsmine*

Sa mõistad autoriõiguste ja autoriõigusega kaasnevate õiguste kaitsmise eesmärke ning soovid austada sinu poolt imetletavate autorite ja esitajate õigusi. Kas oskad tuvastada, millised järgnevalt kirjeldatud tegevustest on seaduslikud ja millised õigusvastased?

1) Sinu klassikaaslase CD-plaadist koopia tegemine sinu MP3-mängijasse	Seaduslik	Õigusvastane
2) Sinu poolt ostetud CD-plaadi kinkimine sõbrale	Seaduslik	Õigusvastane
3) Oma tarbeks ostetud CD-plaadi koopia sõbrale üleandmine	Seaduslik	Õigusvastane
4) CD-plaadi sisu jagamine ebaseaduslikus P2P võrgus	Seaduslik	Õigusvastane
5) Turult ostetud CD-plaadi edasimüümine	Seaduslik	Õigusvastane
6) Sinu poolt kirjutatud, komponeeritud ja esitatud laulu üleslaadimine tasuta allalaadimisvõimalusega kodulehele	Seaduslik	Õigusvastane
7) Sinu lemmiklauluga MP3 faili saatmine e-postiga klassikaaslasele	Seaduslik	Õigusvastane

* Vastused leiad lk. 60

Mis on õiguste teostamist käsitlev teave?

Selleks, et kaitsta oma teoseid autoriõiguste rikkumise eest, kasutavad õiguste omajad sama vahendit, mis tegi nende teosed algselt haavatavaks - digitaalset tehnoloogiat. Nende poolt kasutatavat tehnoloogiat, mis muudab autoriõiguste rikkumise oluliselt raskemaks ning õiguste rakendamise lihtsamaks, tuntakse **õiguste kasutamist käsitleva teabe** (DRM) nime all.

DRM-vahendeid kasutatakse digitaalsete teoste tähistamiseks autoriõigusega seotud teabega. DRM abil on samuti võimalik kontrollida teoste kasutamise viisi. Näiteks saab DRM abil piirata teosest tehtavate koopiade arvu, takistada teose muutmist ning piirata seadmete liiki, mille abil on teost võimalik kasutada.

Vastavalt rahvusvahelistele seadustele, on teose DRM kaitse eemaldamine, muutmine või selle vältimine õigusvastane.

Kuidas kaitsta Internetis olevaid teoseid?

Autorina võib sul olla soov teha oma teosed teistele inimestele kättesaadavaks paigutades need Internetti, samas säilitades kõik autoriõigusest tulenevad õigused. Kõigepealt peaksid oma veebileheküljele panema © tähistuse koos oma nime ning aastaarvuga. Lisaks sellele võiksid sa lisada veebileheküljele kasutustingimused, milles saad täpselt ära määratleda, mida sa lubad ja mida keelad teistel inimestel sinu teosega teha. Näiteks võid sa lubada lehekülje külastajatel printida oma luuletusi või joonistusi isiklikuks kasutamiseks, kuid keelata nende levitamise ilma sinu loata.

Kui laed oma veebileheküljele uusi, algupäraseid materjale, siis prindi endale välja ka kuupäevaga tähistatud koopia. Sellise koopia abil saad hiljem tõendada, et olid antud materjali esimeseks üleslaadijaks Internetti.

Täiendava kaitse saamiseks võid kaaluda ka mõne DRM-tehnoloogia kasutamist. Näiteks võid oma fotode juures kasutada oma nimega vesimärke, et fotode väljaprintimisel või nende kopeerimisel teiste poolt ilmuks fotodele alati sinu nimi. Samuti võid üles laadida ainult madalakvaliteedilisi salvestusi või oma tööde poolikuid versioone selleks, et vähendada huvi nende kopeerimise vastu.

Vesimärgid on üks osa DRM-tehnoloogiast, mis aitab kaitsta autoriõigusega kaitstud kujutisi nende lubamatu kasutamise eest.

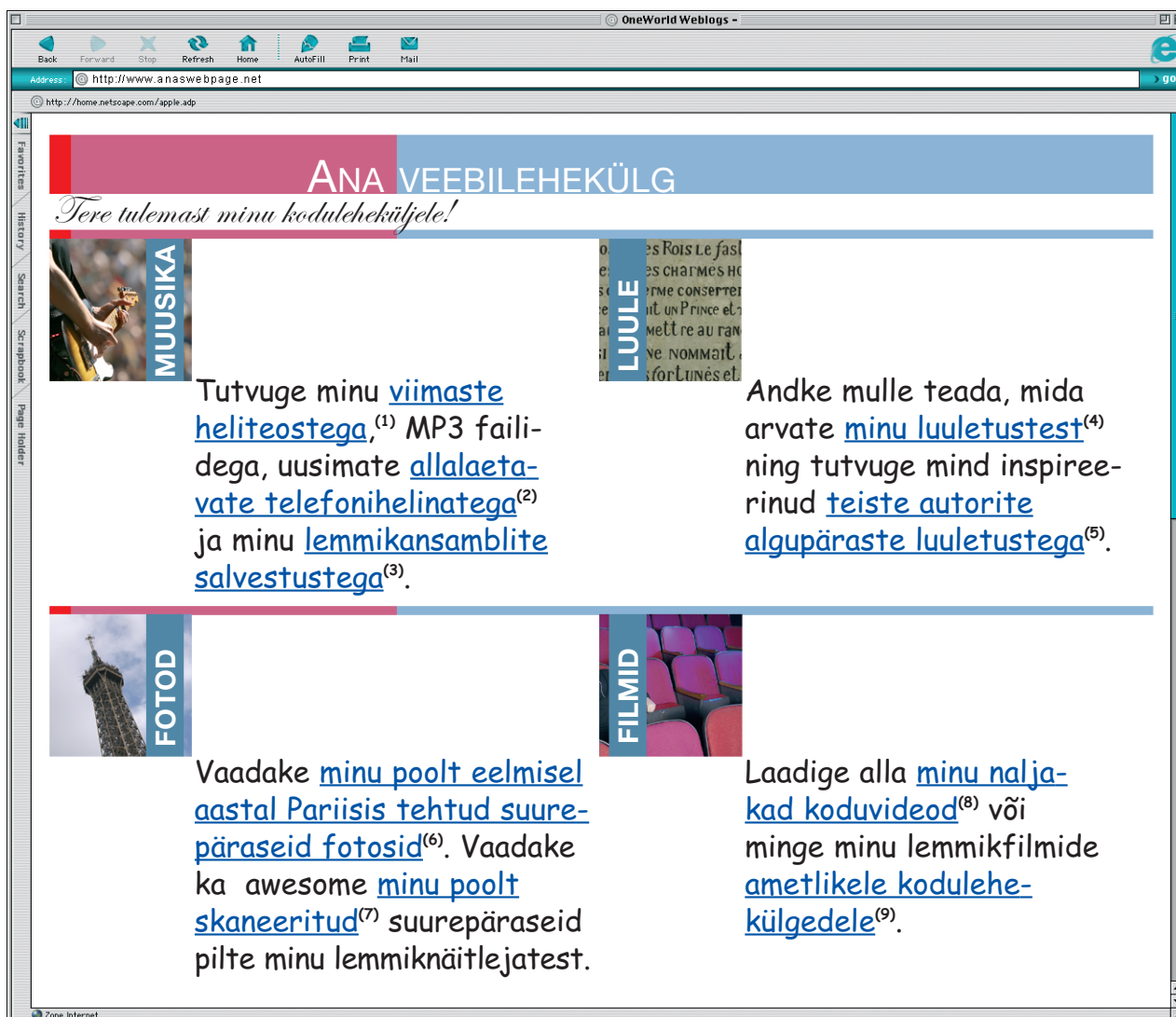
Kui vaatamata sinu poolt kasutatud autoriõiguse tähistusele ja rakendatud kaitsemeetmetele avastad, et su teoseid on kasutatud ilma loata, siis peaksid kontakteeruma õigusrikkujaga. Kõigepealt prindi siiski õigusrikkuja koduleheküljelt (koos nähtava kuupäevaga) välja koopia sinu materjalidest selleks, et õigusrikkuja ei saaks lihtsalt vastavat materjali kustutada ja väita, et midagi sellist pole juhtunud.

Tuvasta õigusrikkuja kontaktid ning saada talle e-postiga sõnum, milles selgita, et sina oled õigusrikkuja kodulehel avaldatud teose autor ja autoriõiguste omanik. Seejärel palu õigusrikkujal kas: 1) eemaldada kodulehelt viivitamatult sinu autoriõigusega kaitstud materjalid, 2) viidata sinule kui materjali autorile ja/või 3) tasuda sulle materjalide veeblileheküljele üles panemise eest autoritasu. Anna õigusrikkujale sinu kirjale vastamiseks ja nõuete täitmiseks tähtaeg.

Kahjuks ei tunne paljud inimesed autoriõigusi puudutavaid seadusi, mistõttu on võimalik, et õigusrikkuja isegi ei tea, et teoste ilma loata ülespanemine on seadusevastane. On tõenäoline, et õigusrikkuja kõrvaldab kiiresti probleemi ja saadab sulle vabanduskirja. Vastasel juhul on sul võimalus pöörduda advokaadi poole, et saata õigusrikkujale juriidiliselt enam kohustav hoiatuskiri ning vajadusel kaevata õigusrikkuja kohtusse. Advokaat aitab sul samuti informeerida kodulehekülge haldavat Internetiteenusepakkujat olemasolevast rikkumisest.

Mäng: Tuvasta rikkumine*

Kas suudad tuvastada järgnevalt toodud väljamõeldud veeblileheküljel autoriõiguste tõenäolisi rikkumisi?

The screenshot shows a web browser window with the address bar displaying <http://www.anaswebpage.net>. The website content is organized into several sections:

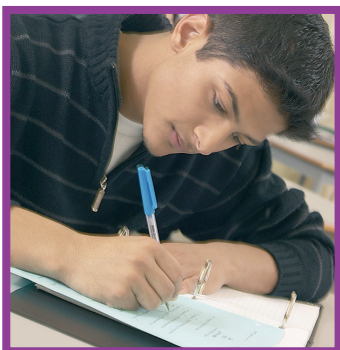
- Header:** "ANA VEEBILEHEKÜLG" with the subtitle "Tere tulemast minu koduleheküljele!".
- MUUSIKA:** A section with a small image of a person playing a guitar. The text reads: "Tutvuge minu [viimaste heliteostega](#)⁽¹⁾, MP3 failidega, uusimate [allalaetavate telefonihelinatega](#)⁽²⁾ ja minu [lemmikansamblite salvestustega](#)⁽³⁾.".
- LUULE:** A section with a small image of a book cover. The text reads: "Andke mulle teada, mida arvate [minu luuletustest](#)⁽⁴⁾ ning tutvuge mind inspireerinud [teiste autorite algupäraste luuletustega](#)⁽⁵⁾.".
- FOTOD:** A section with a small image of the Eiffel Tower. The text reads: "Vaadake [minu poolt eelmisel aastal Pariisis tehtud suurepäraseid fotosid](#)⁽⁶⁾. Vaadake ka awesome [minu poolt skaneeritud](#)⁽⁷⁾ suurepäraseid pilte minu lemmiknäitlejatest.".
- FILMID:** A section with a small image of theater seats. The text reads: "Laadige alla [minu naljakad koduvideod](#)⁽⁸⁾ või minge minu lemmikfilmide [ametlikele kodulehekülgedele](#)⁽⁹⁾.".

The browser interface includes standard navigation buttons (Back, Forward, Stop, Refresh, Home, AutoFill, Print, Mail) and a search bar. The status bar at the bottom indicates "Zone Internet".

* Vastused leiad lk. 61

LÕPETUSEKS

Maailm meie ümber on ümbritsetud kunstist. Alates lauludest, mida me laulame duši all kuni meie poolt kirjutatud päevikuni, raamatuteni, mida me loeme, filmideni, mida me vaatame, ning videomängudeni, mida me mängime - meie päev on täidetud nii meie endi kui ka teiste inimeste poolt loodud kunstiliste väljendustega.

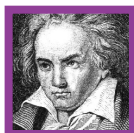

Leia sulle kõige paremini sobiv kunstipärane väljendusviis ning, kasutades oma kujutlusvõimet, loo uusi, originaalseid teoseid. Otsi inspiratsiooni teiste autorite teostest ning austa nende õigusi, julgustades sellega neid looma uusi teoseid, mis sind liigutavad.

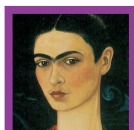

MÄNGUDE VASTUSED

Mäng: tuvasta noorte autorite teosed

Beethoven avaldas oma esimesed heliteosed 12-aastaselt. Nende teoste pealkirjaks oli *Dressler Variations*.

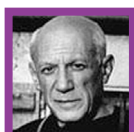
Frida Kahlo maalis esimese autoportree, *Woman in Red Dress*, 19-aastaselt.

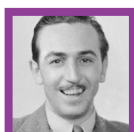
Mary Shelley alustas teose *Frankenstein* kirjutamist 18-aastaselt.

Mozart kirjutas oma esimese muusikateose, *Andante C*, 5-aastaselt.

Picasso maalis oma esimese tähelepanuväärse maali, *Le Picador*, 8-aastaselt.

Walt Disney müüs oma esimesed joonistused 7-aastaselt.

© Disney Enterprises, Inc.

Mäng: Autoriõiguse detektiiv

Armando Chico omab isiklikke õigusi algupärasele, portugali keelsele tekstile.

J. Little omab isiklikke õigusi inglise keelsele tõlkele.

Carlos Mayorga omab autoriõigusi kaanekujundusele.

XYZ Publishers omab kirjastamisõiguseid.

Tähistuses "kõik õigused kaitstud" sisalduvad kõik teosega seotud varalised õigused, mis laienevad kõigile teosega seotud majandusliku kasutamise juhtudele, sõltumata sellest, kas need on litsentseeritud või loovutatud või kuuluvad autorile. Siia kuuluvad õigused: teose **reprodutseerimiseks, tõlkimiseks, töötlemiseks, avalikuks esitamiseks või eksponeerimiseks; levitamiseks, edastamiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks.**

Mäng: Õiguste tuvastamine

Sinu ansambli järgmisel avalikul esinemisel Indigo tunnusmeloodia mängimiseks on vaja **The Blueberries** luba.

Plaadi üleslaadimiseks sinu Interneti koduleheküljele on vaja **123 Records** luba. Lisaks sellele on vaja ka autorite ja esitajate (**The Blueberries**) luba, väljaarvatud juhul, kui digitaalse kasutamisega seotud õigused (reprodutseerimine, kättesaadavaks tegemine) on üle läinud produtsendile.

Kaanel kujutatud kunstiteose kopeerimiseks T-särgile on vaja **Carlos Mayorga** luba.

Indigo tunnusmeloodia edastamiseks sinu kodulinna raadiojaamas on selleks üldjuhul vaja **The Blueberries** (autorite) luba. Paljudes riikides on esitajatel ja plaadifirmal (123 Record) samuti õigus sellise kasutamise eest saada hüvitist.

Indigo tunnusmeloodia salvestamiseks ja kasutamiseks sinu poolt loodava filmi taustamuusikana on vaja **The Blueberries** luba.

Indigo tunnusmeloodia sõnade kasutamiseks sinu poolt komponeeritavas laulus on vaja **The Blueberries** luba.

Mäng: Avalike teoste aaretejaht

Alljärgnevate teoste autorite surmast on möödunud vähem kui 70 aastat, mistõttu need ei ole veel vabas kasutuses:

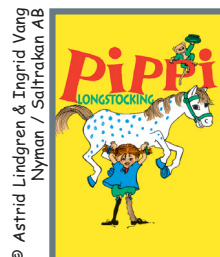
„Tintini seiklused“

„Lõvi, nõid ja riidekapp“

„Charlie ja šokolaadivabrik“

„Pipi Pikksukk“

Mäng: Autorite ja esitajate õiguste kaitsmine

- 1) Sinu klassikaaslase CD-plaadist koopia tegemine sinu MP3 mängijasse on **õigusvastane**.
- 2) Sinu poolt ostetud CD-plaadi kinkimine sõbrale on vastavalt esmamüügi põhimõttele **seaduslik**.
- 3) Oma tarbeks ostetud CD-plaadi koopia üleandmine sõbrale on **õigusvastane**.
- 4) CD-plaadi sisu jagamine ebaseaduslikus P2P võrgus on **õigusvastane**.
- 5) Turult ostetud CD-plaadi edasimüümine on vastavalt esmamüügi põhimõttele **seaduslik**.
- 6) Sinu poolt kirjutatud, komponeeritud ja esitatud laulu üleslaadimine tasuta allalaadimisvõimalusega koduleheküljele on **seaduslik**, kuna sina ise autorina võid teha oma teostega, mida soovid.
- 7) Sinu lemmiklauluga MP3 faili saatmine e-postiga oma klassikaaslasele on **õigusvastane**.

Mäng: Tuvasta rikkumine

Juhul, kui Ana ei ole omandanud õiguste omajatelt vastavat luba ja/või veendunud, et tegemist on avalike teostega, rikkus ta alljärgnevate failide üleslaadimisel oma koduleheküljele väga tõenäoliselt autoriõigusi:

(2) uusimad allalaetavad telefonihelinad / **(3)** minu lemmikansambli salvestused / **(5)** teiste autorite algupärased luuletused / **(7)** minu poolt skaneeritud lemmiknäitlejate pildid.

Kuna ta on alljärgnevate teoste autoriks, võib ta nendega teha, mida soovib, kaasa arvatud need üles laadida oma koduleheküljele:

(1) minu viimased heliteosed / **(4)** minu luuletused / **(6)** eelmisel aastal Pariisis tehtud fotod / **(8)** minu naljakad koduvideod.

Kuigi linkimine teisele Internetileheküljele (minge minu lemmikfilmide ametlikele kodulehekülgedele **(9)** ei ole autoriõiguse rikkumine, oleks Ana poolt olnud viisakas küsida vastava lehekülje omanikult, kas ta tohib sellele linkida oma koduleheküljelt. Juhul, kui Ana soovib kasutada lingitava lehekülje logo, peab ta igal juhul küsima selleks luba.

KASUTUSLOA TAOTLUSKIRJAD

Enne autoriõigusega kaitstud teoste kasutamist (kopeerimist, kohandamist, esitamist, levitamist jne.) pead autorilt või muudelt õiguste omajatelt küsima selleks vastava loa. Sellist luba võib tavaliselt taotleda kirja või e-posti teel.

Mõnikord on loa küsimisel kõige raskemaks ülesandeks konkreetsete autoriõiguste omajate kontaktandmete tuvastamine. Kui sind huvitava teose autor on surnud või oma autoriõigused muul viisil üle andnud, tuleb sul olemasolevate autoriõiguste omajate leidmiseks teha natuke uurimistööd.

- ◆ Trükitud materjalide puhul (raamatud, ajakirjad, fotod jne.) on kõige mõistlikum alustada kontakteerumisest kirjastajatega (nende kontaktandmed on tavaliselt toodud trükitud teoste alguses). Isegi kui kirjastajad ei ole autoriõiguste omajaks, oskavad nad harilikult öelda, kellega tuleks ühendust võtta.
- ◆ Multimeediatoodete, nagu näiteks filmide ja televisiooniprogrammide puhul leiad isiku andmed, kelle poole peaksid kasutusloa taotlusega pöörduma, teose lõputiitrites olevalt autoriõiguse märgistusest. Autoriõigusi puudutav teave on toodud ka DVD-plaatide ja videote pakenditel.
- ◆ Interneti kodulehekülgede puhul sisaldub nende autoriõiguste põhimõtete kohta käiv teave harilikult vastavates *Kasutustingimustes*. Kodulehekülje kontaktide alt leiad tavaliselt e-posti aadressi, kuhu saata oma kasutusloa taotlus.
- ◆ Muusikateoste puhul pead meeles pidama, et nendega on seotud nii autoriõigused kui autoriõigusega kaasnevad õigused. Kui soovid kasutada ainult noodilehti, siis pead võtma ühendust ainult autoriga (või muusikateose kirjastajaga). Kui aga soovid kasutada salvestust,

siis pead võtma ühendust muusikateose autoriga (või kirjastajaga) ning ka salvestuse tootjaga. Vastav kontaktinformatsioon on avaldatud noodilehtedel või CD-plaadi pakendil. Selle asemel võid võtta ühendust ka kollektiivse esindamise organisatsiooniga, kes võib aidata sul kindlaks teha ning leida autoriõiguse omajaid.

- ◆ Mõnedes riikides aitab teoste autorite kontaktandmeid tuvastada avalik registreerimissüsteem. Selleks, et teada saada, kas sinu kodumaal on samuti selline registreerimissüsteem, võta ühendust sinu riigis tegutseva autoriõiguse organisatsiooniga.

Kui sa tead, kellega ühendust võtta, saad alustada oma kirja koostamist. Kasutusloa taotluskiri peab:

- ◆ Sisaldama kuupäeva ning õiguste omaja nime ja kontaktandmeid.
- ◆ Kirjeldama lühidalt sind ja sinu poolt teostatavat projekti (teose kasutamise põhjus).
- ◆ Sisaldama sind huvitava teose (või mõne selle konkreetse osa) täpset kirjeldust. Raamatute täpse väljaande kirjeldamiseks kasuta ISBN numbreid ning Internetist leitud teoste täpseks kirjeldamiseks kasuta URL linke.
- ◆ Üksikasjalikult selgitama, kuidas teost hakatakse kasutama. Näiteks: mitu koopiat soovid teha; kus ja millise auditooriumi ees soovid teost esitada; kuidas soovid teost kohandada (tõlkida, kasutada seda uue teose osana jne.); või kuidas kavatsed teost levitada (oma kodulehele üleslaadimise teel, prinditud koopiate müümise teel jne.).
- ◆ Küsima kinnitust, kas kirja saanud isik on tõesti ainus autoriõiguste omaja ning paluma informatsiooni kõigi teiste autoriõiguste omajate kohta, kellega tuleks ühendust võtta.

- ◆ Taotlema luba teoste kasutamiseks taotluses kirjeldatud viisil.
- ◆ Küsima selgitust, millisel viisil soovib autoriõiguste omaja olla tähistatud teose kasutamisel.
- ◆ Informeerima autoriõiguste omajat kasutusloa saamise tähtajast. Püüa saata taotluskiri piisava ajavaruga, et järgida sulle antud tähtaegu, kuid arvesta sellega, et autoriõiguste omaja ei ole kohustatud sinu kirjale vastama. Kirjale mittevastamist ei loeta kasutusloa andmiseks teose kasutamiseks.
- ◆ Sisaldama sinu kontaktandmeid.

Kasutusloa taotluskirja näidis:

[Autoriõiguste omaja nimi]

[Autoriõiguste omaja aadress]

[kuupäev]

Lugupeetud [Autoriõiguste omaja nimi]:

Ma olen [lühike enesekirjeldus, näiteks "noor muusik" või "kunstitudeng"] ning tegelen hetkel [oma projekti lühikirjeldus, näiteks "laulude harjutamisega koolinäidendi tarbeks" või "teoste näidiste valimiseks kunstiga seotud Interneti projekti jaoks"].

Minule teadaolevalt olete Teie [soovitava teose nimi, võimalusel ISBN number või URL link] autoriõiguste omaja ning ma soovin taotleda luba nimetatud teose [kirjelda, milliseks kasutamiseks soovid luba saada, näiteks esitamiseks, kopeerimiseks, koduleheküljele üles laadimiseks, tõlkimiseks jne] [Lisa täpsustavat teavet selle kohta, kuidas antud teost hakatakse kasutama, näiteks, millal planeerid teost esitada ning kes osalevad esitamisel; mitu koopiat soovid teha ning kellele neid levitatakse; kellel on ligipääs kodulehele, kuhu soovid teost üles laadida; kas kavatsed esitamise, koopiade või kodulehe külastamise eest võtta tasu jne.]. Minu projekti tegemise tähtajaks on [kuupäev, millal vajad autoriõiguste omaja vastust].

Kui Te olete nõus andma mulle loa Teie teose kasutamiseks eelpool kirjeldatud viisil, siis vastake palun mulle alltoodud aadressile. Kui Te pole ülalmärgitud teose ainus autoriõiguste omaja, siis palun teavitage, kellega veel pean antud teose kasutamiseks loa saamiseks kontakteeruma. Palun teatage mulle samuti, kuidas Teie soovite enda tähistamist teose kasutamisel.

Täna Teid ette minu taotluse kaalumise eest.

Lugupidamisega,

[Sinu nimi]

[Sinu kontaktandmed, kaasa arvatud postiaadress ja e-posti aadress]

SÕNASTIK

Autor - Üldjuhul on autoriks teose looja.

Autoritasu - Autoriõigusega kaitstud teose kasutaja poolt autorile makstav tasu.

Autoriõigus - Originaalteoste autoritele antud õiguste kogum. Mõnikord kasutatakse väljendit "autoriõigus" laiemas tähenduses, mis hõlmab ka autoriõigusega kaasnevaid õigusi.

Autoriõigusega kaasnevad õigused - Esitajate, fonogrammitootjate ja ringhäälinguorganisatsioonide õigused.

Autoriõiguste rikkumine - Autoriõigusega kaitstud teose kasutamine ilma õiguste omajate loata või vastuolus kasutusõiguse ulatusega.

Avalikud teosed - teosed, mis ei ole autoriõigusega kaitstud, mistõttu neid on võimalik kasutada ilma autori loata ja autorile selle eest tasu maksmata.

Berni konventsioon - Rahvusvaheline autoriõiguslane kokkulepe, mis sätestab kõigis konventsiooniga liitunud riikides autoriõiguste kaitse miinimumnõuded.

Esmamüügi põhimõte - Põhimõte, mille kohaselt autori õigus teose iga koopia levitamisele lõpeb vastava koopia esimese müügiga.

Isiklikud õigused - Autorsuse ja teose puutumatuses seotud õigused, mis tagavad isikliku seose autori ja tema teose vahel.

Intellektuaalomand - õigusharu, mis kaitseb inimhõimuse poolt loodut. See jaguneb tööstusomandiks ja autoriõiguseks.

Kollektiivse esindamise organisatsioon - Organisatsioon, mis aitab autoritel, esitajatel, fonogrammitootjatel ja/või ringhäälinguorganisatsioonidel kaitsta oma õigusi. Organisatsioon tegeleb kasutajatelt ja levitajatelt tasude kogumisega ja jagamiseks õiguste omajate vahel.

Kollektiivne teos - Rohkem kui ühe autori poolt loodud teos.

Litsents - Ametlik luba teose autorile kuuluvate õiguste kasutamiseks.

P2P failivahetus - Tegevus, mille puhul samasse võrku sisselogitud arvutikasutajad saavad kogu Internetis vahetada arvutifaile (teksti-, muusika- ja/ või videofaile).

Piraatlus - Viitab tavaliselt autoriõigusega kaitstud teoste tahtlikule ja õigusvastasele levitamisele.

Plagiaat - Teise isiku teose esitlemine enda omana.

Teos - originaalne kunstiline väljendus.

Tuletatud teos - Algupärase teose kohandus või tõlge. Tuletatud teosed on samuti kaitstud autoriõigusega.

Tööstusomand - Intellektuaalomandi liik, mille hulka kuuluvad patendid, kaubamärgid ja tööstusdisainilahendused.

Varalised õigused - Teose kasutamise ainuõigused ja tasu saamise õigus, mis võimaldavad õiguse omajatel saada teose kasutamisest finantstulu. Varaliste õiguste hulka kuuluvad õigused teost reprodutseerida, tõlkida,

töödelda, eksponeerida või avalikult esitada, levitada, edastada ning üldsusele kättesaadavaks teha.

Õiguste hankimine - Protsess, mille käigus taotletakse õiguste omajatelt luba autoriõigusega kaitstud teoste kasutamiseks ning makstakse selle eest tasu.

Õiguste loovutamine - Autori ühe või mitme varalise õiguse üleandmine selliselt, et isik, kes omandab vastavad õigused, muutub nende autoriõiguste uueks omajaks.

Õiguste omaja - Teose autoriõiguste või autoriõigusega kaasnevate õiguste omaja.

Õiguste teostamist käsitlev teave - Autoriõiguse omajate poolt kasutatav digitaalne tehnoloogia, millega muudetakse autoriõigusega kaitstud materjalide õigusvastane kasutamine raskemaks ning hõlbustatakse õiguste omajatel kaitsta oma õigusi.

Ülemaailmse Intellektuaalomandi Organisatsioon (WIPO) - ÜRO allasutus, mis on pühendunud tasakaalustatud ja ligipääsetava rahvusvahelise intellektuaalomandisüsteemi arendamisele.

TÄINDAVAT LUGEMIST

Järgnevad WIPO poolt avaldatud tasuta brožüürid annavad lisateavet patentidest ja muudest intellektuaalomandi liikidest. Brožüürid on kättesaadavad allalaadimiseks aadressil www.wipo.int/publications. Paberkandjal brožüüride tellimiseks saatke e-posti sõnum aadressile publications.mail@wipo.int.

Copyright

Pub. No. 485

Patents

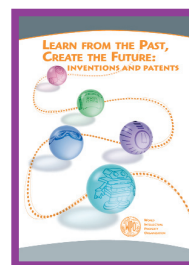
Pub. No. 483

Trademarks

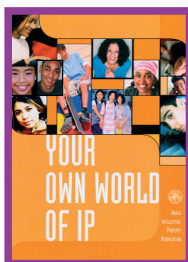
Pub. No. 484

Learn from the Past,
Create the Future:
Inventions and Patents

Pub. No. 925

Your Own World of IP

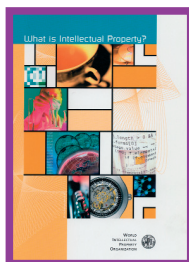
Pub. No. 907

At Home with Invention

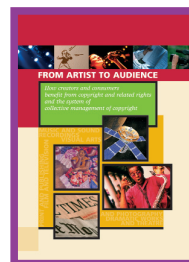
Pub. No. 865

What is Intellectual Property?

Pub. No. 450

From Artist to Audience

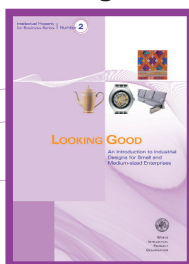
Pub. No. 922

Inventing the Future

Pub. No. 917

Looking Good

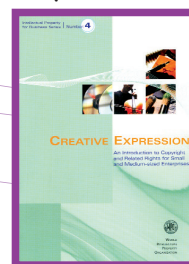
Pub. No. 498

Making a Mark

Pub. No. 900

Creative Expression

Pub. No. 918

VALITUD

BIBLIOGRAAFIA

Dikins, Rosie and Mari Griffith
The Usborne Introduction to Art
London: Usborne Publishing Ltd., 2003

Fishman, Stephen
The Public Domain: How to Find Copyright-Free Writings, Music, Art
&More
Berkeley, CA: Nolo,2000

Pimont, Marie-Renée
L'imagerie des Arts
Paris: Editons FLEURS, 2002

World Intellectual Property Organization (WIPO)
Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works
Geneva: WIPO, 1979

World Intellectual Property Organization (WIPO)
Intellectual Property Handbook
Geneva: WIPO, 2004

ONLINE ALLIKAD

EV Kultuuriministeeriumi intellektuaalomandi infovärv

<http://www.autor.ee>

Copyright Kids

<http://www.copyrightkids.org>

G.U.R.I

<http://www2.inpi.gov.br/Guri/index.jsp>

IP Kids

<http://www.ip-kids.gov.hk>

Iperckidz

<http://app.ipos.gov.sg/iperckidz/index.asp>

ProMusic

<http://www.pro-music.org>

Plaza de los niños

http://www.derautor.gov.co/htm/Cartilla/plaza_de_los_ni%F1os.htm

What's the Download

<http://www.whatsthe-download.com>

MÄRGE

ÕPETAJATELE

Käesolev väljaanne on kasutatav lisamaterjalina kirjanduse ja kunstiainete õppekavadele, eriti siis, kui õpilastel palutakse nendes õppeainetes luua originaalseid teoseid. „Mõttele selle peale“ peatükid võivad olla sissejuhatuseks kunstide ja autoriõiguse tähtsusega seotud diskussioonide läbiviimisel klassis.

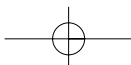
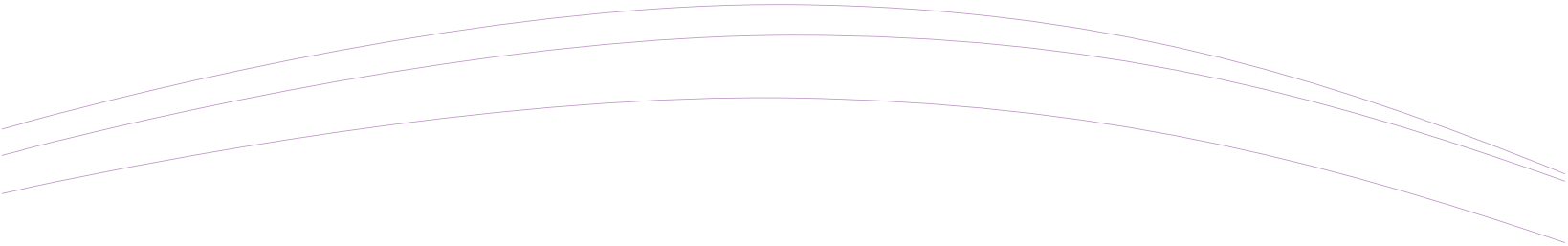
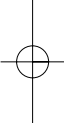
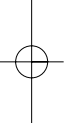
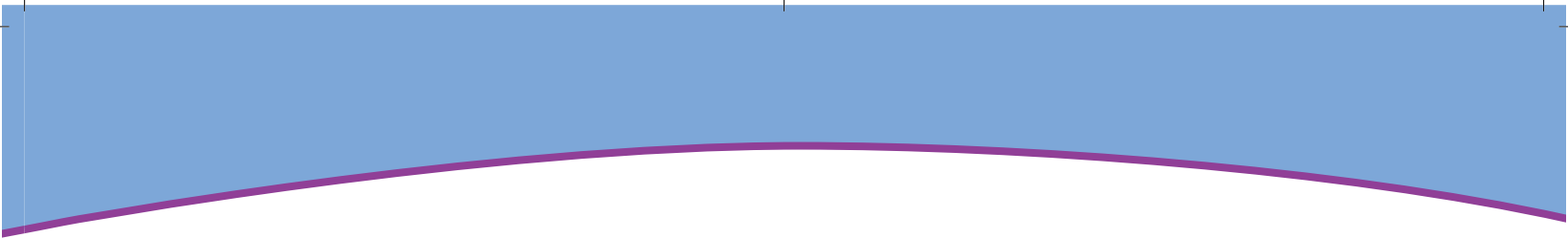
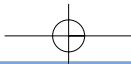
Õpetajad saavad käesolevat väljaannet kasutada samuti õppeprotsessis, kui nad käsitlevad põhjalikumalt autoriõigust puudutavaid seadusi oma riigis. Selline teave on kättesaadav WIPO CLEA andmebaasis:
<http://www.wipo.int/clea/en/index.jsp>

Selleks, et õpilased mõistaksid paremini originaalteoste loomisega, tootmisega, esitamisega ja levitamisega seotud inimeste hulka ja nende jõupingutusi, on neile soovitatav anda täitmiseks ülesandeid, mis on märgitud *Loomingulise tegevuse* peatükis.

Lisaks sellele saavad õpetajad käesolevat väljaannet kasutada julgustamaks õpilasi looma rohkem originaalteoseid, tunnustama nende autoriõigusi ning lugu pidama teiste autorite õigustest.

Käesolevat väljaannet võib muutmata kujul kopeerida klassiruumis kasutamise eesmärgil.

Kommentaaride, küsimuste ja päringute korral kontakteeruge palun kids@wipo.int.

Lisateabe saamiseks võtke ühendust
**World Intellectual Property
Organization:**

Address:

34, chemin des Colombettes

P.O.Box 18

CH-1211 Geneva 20

Switzerland

Telefon:

+41 22 338 91 11

Faks:

+ 41 22 733 54 28

E-post:

wipo.mail@wipo.int

või WIPO New Yorgi bürooga:

Address:

2, United Nations Plaza

Suite 2525

New York, N.Y.10017

United States of America

Telefon:

+1 212 963 6813

Faks:

+ 1 212 963 4801

E-post:

wipo@un.org

Külastage WIPO kodulehekülge:

www.wipo.int

WIPO elektroonilise raamatupoe tellimused

esitage:

www.wipo.int/ebookshop

WIPO väljaanne nr 935 EE
2007. aasta augusti väljalase

ISBN 978-92-805-1834-4